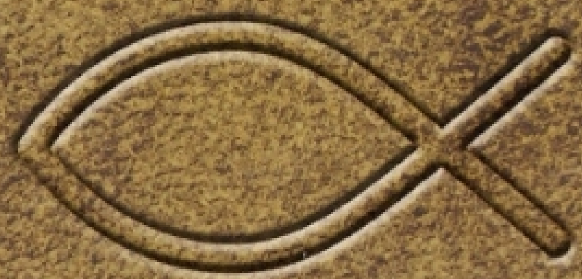
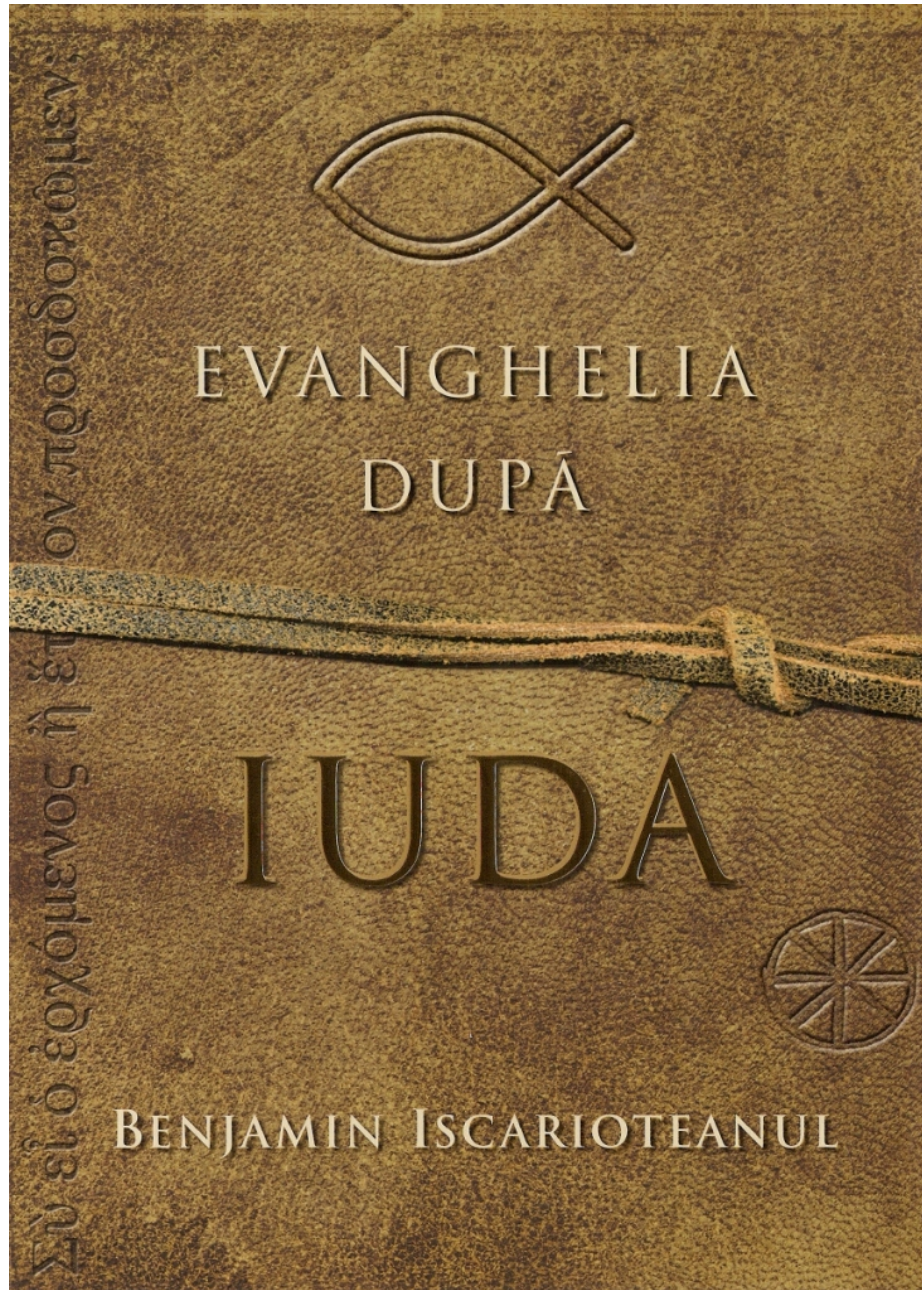

EVANGHELIA DUPĂ IUDA

BENJAMIN ISCARIOTEANUL

EVANGHELIA
DUPĂ
IUDA
BENJAMIN ISCARIOTEANUL

EVANGHELIA DUPĂ IUDA de BEJAMIN ISCARIOTEANUL

repovestită de

JEFFREY ARCHER

cu asistenţa profesorului

FRANCIS J. MOLONEY

SDB. AM. STD DPHIL (OXON)

Titlul original: THE GOSPEL ACCORDING TO IUDAS
BENJAMIN ISCARIOT, 2007

Cuprins

EVANGHELIA DUPA IUDA este rezultatul unei colaborări intense dintre un povestitor şi un savant.

Improbabilul parteneriat dintre *Jeffrey Archer* şi *Francis J. Moloney* s-a format după ce Archer i-a cerut sfatul *cardinalului Carlo Maria Martini,* întrebându-l cine l-ar putea ghida în realizarea acestui proiect solicitant. Dintre nenumăraţii lui foşti studenţi la Institutul Biblic Pontifical, cardinalul Martini l-a evidenţiat pe profesorul Francis J. Moloney, absolvent al Institutului în 1972 şi cu un doctorat susţinut la Universitatea Oxford în 1975.

Proiectul a fost pe cât de îndrăzneţ, pe atât de simplu. Archer urma să scrie o povestire pentru cititorii secolului douăzeci şi unu, în vreme ce Moloney urma să se asigure că va rezulta un conţinut credibil şi pentru un creştin sau evreu din secolul întâi.

Despre autori

Jeffrey Archer este un autor de *best-sellers* internaţionale, cu peste 125 de milioane de exemplare vândute din romane precum *Cain şi Abel, Fiica risipitoare, A unsprezecea porunca* şi, dintre povestiri, *Prima minune.*

A studiat la Oxford şi a fost membru al Parlamentului britanic. În prezent, este membru al Camerei Lorzilor. Locuieşte împreună cu soţia lui, Mary, la Old Vicarage, Grantchester şi la Londra. Au doi fii.

Profesorul J. Moloney este un reprezentant de frunte al tradiţiei teologice romano-catolice de treizeci de ani. În ultimii optsprezece ani, ca membru al Comisiei Teologice Internaţionale la Sfântul Scaun, a întreţinut legături apropiate cu preşedintele acestei comisii, cardinalul Joseph Ratzinger, astăzi Papa Benedict al XVI-lea. Autor al mai multor studii despre Noul Testament, cea mai recentă operă publicată de profesor este *Vocea vie a Evangheliei: Evangheliile astăzi.*

În prezent, este ierarh superior al congregaţiei religioase romano-catolice Salazienii lui Don Bosco.

Prezentare

(găsită în altă parte, nu în cartea originală)

Evanghelia după Iuda

Autorul de mare succes Jeffrey Archer a publicat o nouă carte *Evanghelia după Iuda.*

Scrisă într-o strânsă colaborare cu unul dintre cei mai de frunte specialişti în Biblie, profesorul Francis J. Moloney, *Evanghelia după Iuda, de Benjamin Iscarioteanul,* aşază într-o lumină nouă misterul lui Iuda, incluzând motivele trădării lui şi ceea ce i s-a întâmplat după crucificarea lui Isus. Având puţin peste 22.000 de cuvinte, este comparabilă, ca dimensiuni, cu cele patru Evanghelii canonice.

Cercetătorii şi teologii sunt intrigaţi de mult de misterele care-l înconjoară pe Iuda – de exemplu, nu se ştie dacă el s-a sinucis într-adevăr, aşa cum scrie în Evanghelia după Matei.

Cei doi autori spun povestea lui Isus, utilizând ca referinţă principală textele canonice, dar prezentând totul prin ochii lui Iuda. Ne oferă o recitire foarte plauzibilă a tradiţiei creştine, care reliefează tragedia lui Iuda şi, deopotrivă, mila lui Isus pentru oameni.

Aparent scrisă de fiul lui Iuda, Benjamin, cu respectarea stilului Evangheliilor, cartea cuprinde o poveste pentru secolul douăzeci şi unu, care să fie credibilă, cu ajutorul profesorului Moloney, şi pentru un creştin sau evreu din secolul întâi. Cei doi autori au lucrat intensiv la proiectul lor timp de nouă luni. Lordul Archer a fost călăuzit permanent de profesorul Moloney şi nu a inclus în carte nimic cu care profesorul să nu fi fost de acord; amândoi recunosc că 80% din stilul povestirii îi aparţine lui Jeffrey Archer, iar 80% din contribuţia ştiinţifică este a profesorului Moloney.

În plus…

Parteneriatul între Jeffrey Archer şi Francis Moloney s-a stabilit în urma unei întâlniri care a avut loc la Roma, la începutul anului 2006, între lordul Archer şi cardinalul Carlo Maria Martini, arhiepiscop emerit al oraşului Milano şi fostul rector al Institutului Biblic Pontifical. Când lordul Archer a întrebat cine îl putea ajuta să scrie o astfel de Evanghelie, cardinalul Martini l-a numit imediat pe unul dintre foştii lui studenţi, Francis Moloney.

De ce Evanghelia după Iuda

Toţi autorii au un motiv pentru a scrie o carte, indiferent de gen. Eu şi Jeffrey avem justificări diferite pentru intensa relaţie de lucru care a produs *Evanghelia după Iuda.*

Motivaţia mea provine din cine sunt şi ceea ce fac. Sunt o persoană profund convinsă de relevanţa mesajului cristic autentic, trăit şi propovăduit de acum de 2000 de ani pe pământ. Ca mulţi alţi contemporani ai mei, am şi eu dificultăţi în a înţelege „chipul bisericii creştine”. Dar, în ciuda chipului ei uneori urât, cuprinde o comoară… în ciuda vaselor de lut în care se află!

Cea mai mare comoară este mesajul evanghelic al lui Isus din Nazaret. Mi-am petrecut 40 de ani din viaţă sondând acest mesaj şi încă mă fascinează. Am făcut tot ce am putut pentru a depăşi ignoranţa şi prejudecăţile prezente chiar printre creştini, predând şi scriind despre aceste chestiuni, la toate nivelele. Pentru că munca mea a fost întotdeauna cumva „în Biserică”, nu a avut mare impact asupra scepticismului crescând care înconjoară Biserica Creştină (şi există şi în interiorul ei).

Asocierea mea cu Jeffrey pentru a scrie *Evanghelia după Iuda* mi-a permis să fac cel puţin patru lucruri:

1. Ipotetic, să ating o lume influenţată de mass-media şi nu numai publicul mic, de obicei, al

lucrărilor mele.

2. Să scriu un text care arată ce înseamnă o „Evanghelie”. Nu e pur şi simplu o istorie povestită, ci o utilizare a amintirilor din trecut, dintr-un „punct de vedere” specific, pentru a ne comunica adevăruri despre ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi, în şi prin Isus Cristos. Evangheliile lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan nu sunt citite niciodată în felul acesta, nici măcar de cititorii conştiincioşi ai Bibliei. Sunt citite ca nişte cărţi de istorie, în ciuda tensiunilor generate de o asemenea lectură. *Evanghelia după Iuda* le va arăta cititorilor „cum funcţionează o Evanghelie” şi vreau să-i aduc înapoi pe oameni la Evangheliile canonice, învăţându-i să le citească în alt mod decât până acum.

3. Mesajul *Evangheliei după Iuda* este central pentru învăţăturile lui Isus Cristos şi ar trebui să fie în inima misiunii şi mesajului Bisericii noastre creştine: este compasiunea pentru cei căzuţi! *Portretul lui Isus* din *Evanghelia după Iuda* încearcă să comunice nucleul mesajului tradiţional creştin.

4. Să spun o poveste a lui Iuda în care fiecare cititor se poate regăsi. Eşecul se află în centrul experienţei umane şi maturitatea umană şi cea creştină se formează în urma dobândirii deprinderii de a înfrunta eşecul. Istoria eşecului lui Iuda în *Evanghelia după Iuda* este o povestire despre atitudinea faţă de eşec. Sper să le vorbesc tuturor, inclusiv mie, prin povestea lui Iuda.

Profesor doctor Francis Moloney

Cărţile lui Iuda

Această scurtă notă încearcă să indice de ce *Evanghelia după Iuda* (Archer-Moloney) nu poate fi legată de multe alte „cărţi ale lui Iuda” apărute sau în curs de apariţie în zilele noastre.

Evanghelia după Iuda este un text care corespunde titlului. Este o „Evanghelie”, o naraţiune – bazată pe textele Evangheliilor lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan – care înfăţişează modul în care viaţa, învăţăturile, misiunea sacerdotală, moartea şi învierea lui Isus (ultima fiind cu semnul întrebării pentru Iuda) au avut impact asupra unui om care a renunţat la toate pentru a-L urma pe Isus dar, care, până la urmă, a ajuns să-l predea în mâinile celor care L-au ucis. Cartea relatează istoria lui Isus prin „ochiul din interior” al discipolului lui, Iuda. *Evanghelia după Iuda* prezintă o povestire pentru a sugera că portretul tradiţional al lui Iuda, din cele patru Evanghelii, ar putea fi nedrept. Aceste portrete au rezultat din încercările timpurii ale Bisericii de a explica de ce un om chemat şi iubit de Isus a eşuat atât de tragic. Poate că mai există şi un alt „punct de vedere”, modul în care Iuda însuşi a văzut lucrurile. Acest punct de vedere este adoptat în istoria lui Isus şi a lui Iuda povestită în *Evanghelia după Iuda.* Cartea este în asentimentul celor exprimate de Papa Benedict al XVI-lea în cuvintele adresate de el pelerinilor din piaţa Sf. Petru duminică, 18 octombrie, 2006: „Pentru a înţelege viaţa lui Iuda trebuie să înţelegem unele aspecte decisive ale misterului relaţiei dintre om şi Dumnezeu.”

Interesul popular recent pentru persoana lui Iuda se trage de la cartea numită *Evanghelia lui Iuda,* un mic text găsit într-un codice coptic (Codex Tchacos), care a devenit accesibil în 1997. Este un text valoros, dar nu este o „Evanghelie a lui Iuda”, adică o povestire despre viaţa lui Isus, relatată de Iuda. Textul respectiv este o traducere coptică de la începutul secolului al treilea AD a unui original grecesc ce poate fi datat în jur de 180-190 AD şi reflectă o formă de gnosticism din secolul ai doilea, cunoscută sub numele de „sethism”. O trăsătură a acestei forme de creştinism gnostic este

aceea că priveşte condiţia umană ca pe o experienţă de sclavie. Fiinţa umană este capturată într-un înveliş carnal. În acest text coptic, Isus îi spune lui Iuda că el este cel desemnat de Dumnezeu să-L predea călăilor Lui, astfel încât să se elibereze de carne şi să atingă iluminarea adevărată. Prin urmare, Iuda nu este un ticălos, chiar dacă îl trădează pe Isus. Face parte din planul Domnului, deci este un erou. Recentele „cărţi ale lui Iuda" abordează textul coptic într-o varietate de moduri. Unele încearcă să reconstituie manuscrisul coptic deteriorat. Altele încearcă să identifice contextul social-religios care ar fi putut produce un astfel de text. Altele încearcă să arate că tradiţiile despre Iuda prezente în textul respectiv sunt mai autentice decât acelea din scrierile lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Oricum ar fi interpretate aceste „cărţi ale lui Iuda" – şi există multe dezbateri ştiinţifice în jurul lor, mai ales dintre acelea care reclamă prioritatea şi autenticitatea acestui text de secol trei – ele aparţin unei lumi diferite de aceea a *Evangheliei după Iuda,* realizate de Archer-Moloney.

Spre deosebire de Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan. *Evanghelia după Iuda, de Benjamin Iscariotul* este o naraţiune continuă şi lineară. Îi va ajuta pe cititori să înţeleagă cum „funcţionează" o Evanghelie şi sperăm să-i îndrume pe oameni înapoi spre Evangheliile canonice (Matei, Marcu, Luca şi Ioan), pe care să le privească cu alţi ochi.

Harta Palestinei în vremea lui Cristos

CAPITOLUL 1
Iată Mielul Domnului

1. Evanghelia aceasta este scrisă astfel încât toţi să cunoască adevărul despre Iuda Iscarioteanul şi despre rolul jucat de el în viaţa şi moartea tragică a lui Isus din Nazareth.

2. Mulţi alţii au spus povestea lui Isus, relatând tot ce a făcut şi ce a spus el în timpul scurtei lui vremi pe pământ.

3. Unii au fost martori la ce s-a întâmplat de fapt şi au transmis, din gură în gură, după tradiţia evreiască, lucrurile văzute şi auzite.

4. Alţii au scris relatări ulterioare despre viaţa lui Isus Cristos, fiul Domnului. Acestea au ajuns să fie cunoscute ca Evanghelii.[i]

5. Unul dintre cei care au fost martori la aceste evenimente a fost tatăl meu, Iuda Iscarioteanul.

6. Eu, Benjamin, fiul lui Iuda Iscarioteanul, primul lui născut, am ascultat relatarea tatălui meu despre ceea ce s-a petrecut atunci şi am consemnat cu grijă tot ce a văzut şi a auzit el, la început în aramaică – limba pe care o vorbea Isus – şi apoi în greacă, limbă învăţată la o vârstă fragedă de la tatăl meu.[ii]

7. Tatăl meu m-a educat în tradiţia strictă a Torei şi, ca şi el, am ajuns să cred că Isus din Nazareth era un profet şi un fiu adevărat al lui Israel, dar nu îndelung-aşteptatul Mesia.

8. Multe alte Evanghelii au fost scrise recent, oferind versiunea lor despre ceea ce a avut loc în timpul vieţii lui Isus. Dar numai puţine dintre ele, neacceptate de noua sectă cunoscută sub numele de Creştini, se apropie de o relatare corectă a acţiunilor tatălui meu în această perioadă din istoria noastră.[iii]

9. Celelalte sunt foarte departe de înţelegerea ori de consemnarea corectă a credinţei pasionate a lui Iuda în misiunea lui Isus din Nazareth. Într-adevăr,

ei au înnegrit numele tatălui meu până într-acolo încât el este acum considerat cel mai infam dintre cei ce l-au urmat pe Isus.

10. A fost stigmatizat ca trădător, hoţ şi om dornic să accepte mită, iar o Evanghelie notează în mod fals că şi-a luat singur viaţa.[1]

11. Niciuna dintre aceste judecăţi, majoritatea rostite după moartea tragică a lui Isus, nu a fost făcută în timpul vieţii lui.

12. Unii, hotărâţi să-şi dovedească dreptatea, au sugerat că numele Iscarioteanul provine din cuvântul latin *Sicarii,* însemnând în traducere, „zelot purtător de pumnal".

13. Alţii au afirmat că numele vine din ebraicul *saqar,* însemnând „cel fals".

14. Adevărul este că numele Iscarioteanul derivă din ebraicul *ish-kerioth,* semnificând „unul din Kerioth", oraşul unde s-a născut Iuda.

15. Originile tatălui meu coboară până la tribul lui Iuda. A crescut în Kerioth, un oraş menţionat în istoria timpurie a Israelului, unde se respectau străvechile tradiţii evreieşti.[2] [iv]

16. Creştinii continuă să răspândească în toată Galileea vorba că Iuda era un om al violenţei, un zelot şi o persoană pe care nu te puteai baza. În ciuda dovezilor contrarii, aceste calomnii sunt încă răspândite în afara ţării şi repetate adesea de adoratorii lui Isus. Până în prezent.

17. De fapt, Iuda Iscarioteanul a fost un discipol al lui Ioan Botezătorul şi a ascultat de bunăvoie cuvintele lui: *Iată Mielul Domnului, mergeţi după el.*[3]

18. Din ziua aceea, tatăl meu a devenit discipol al lui Isus din Nazareth şi Învăţătorul a avut atâta încredere în el, încât l-a ales mai târziu să fie unul din cei doisprezece apostoli ai lui.

19. În copilărie, am ascultat relatarea tatălui meu despre misiunea lui Isus şi mai târziu i-am consemnat cuvintele, când l-am vizitat la Khirbet

Qumran, la scurt timp înainte de a fi ucis de romani.

20. Tatăl meu s-a întors acum la Dumnezeul pe care l-a iubit şi servit cu atâta credinţă.

CAPITOLUL 2
Păşiţi pe calea Domnului

1. Iuda a fost discipol al lui Ioan Botezătorul şi, când profetul a apărut prima oară în pustie, mulţi au considerat că s-a îndeplinit prezicerea prorocului Malahia: *Aflaţi că vi-l voi trimite pe profetul Ilie înainte de a veni ziua Domnului, aceea mare şi înfricoşată.*[4]

2. Ioan Botezătorul a trăit întocmai cum trăise Ilie: *un bărbat îmbrăcat într-o haină din păr de cămilă, încinsă cu cingătoare de piele, hrănindu-se cu lăcuste sălbatice şi miere.*[5]

3. Iuda a crezut că, odată cu întoarcerea lui Ilie, ziua Domnului s-a apropiat cu siguranţă. Ioan Botezătorul a fost glasul celui care strigă în pustiu: *Pregătiţi calea Domnului, deschideţi drum drept Dumnezeului nostru.*[6]

4. Mulţi au considerat că însuşi Ioan îndeplinea speranţele profetice ale Israelului şi, prin urmare, el trebuie să fie Mesia. Dar el i-a spus lui Iuda că nu era acela: *Cel ce vine după mine este cu mult mai mare.*[7]

5. Ioan se considera inferior celui ce urma să vină, încât adesea zicea că el *nu e vrednic nici să-i dezlege cureaua sandalei,* îndatorire îndeplinită doar de sclavi.[8]

6. Isus a fost fiul lui Iosif şi al soţiei lui, Maria. A venit din Nazareth să fie botezat de Ioan, care-i era văr.[9]

7. S-au spus multe poveşti despre naşterea şi creşterea lui Isus, dar Iuda a crezut întotdeauna că Isus a fost întâiul născut din legătura legitimă a căsătoriei dintre tatăl lui, Iosif, şi mama lui, Maria. *Nu este acesta tâmplarul, fiul Mariei şi fratele lui Iacob şi Iosua, Iuda şi Simon şi nu sunt surorile lui aici cu noi?*[10] [v]

8. Unele dintre poveştile despre naşterea lui Isus, spuse pe vremea aceea, nu erau altfel decât miturile greceşti care vorbesc despre zeii din ceruri care zămislesc copii cu muritoarele.[11], [vi]

9. Ori de câte ori se povesteşte despre naşterea lui Isus, se consemnează fidel că Iosif, tatăl lui, era originar din Bethlehem, oraşul lui David şi că Maria a născut un copil.

10. Vremurile erau dificile pentru orice familie evreiască. Regele Irod domnea prin teamă şi le îngăduia soldaţilor romani să străbată ţinutul în lung şi în lat, după placul lor. Nu era un lucru neobişnuit ca tinerele femei să fie pângărite de aceşti necredincioşi.

11. Probabil că Iosif a decis, pentru a evita orice confruntare cu romanii, ca el şi soţia lui, Maria, să facă periculoasa călătorie spre satul Nazareth din Galileea.

12. În Nazareth, Iosif, care era tâmplar, a găsit de lucru printre cei ce construiau marele oraş *Seforis,* în vreme ce Maria şi restul familiei s-au stabilit în sat.

13. Pe vremea când a crescut în Nazareth, Isus a fost învăţat tradiţiile Israelului, de la dreptcredinciosul lui tată, Iosif, un fiu al lui David, şi de la mama lui, Maria, o adevărată fiică a Sionului.

14. Deşi Isus e considerat întotdeauna nazarinean, el s-a născut în Bethlehem, oraşul lui David.

CAPITOLUL 3
Urmaţi-mă

1. Isus şi-a început misiunea de învăţător în Capernaum, un sat aflat pe malul unui lac.

2. Le-a predicat adepţilor lui, în număr tot mai mare, că vremea venirii lui Dumnezeu în Israel se apropia, iar ei trebuiau să ignore poruncile slujbaşilor locali corupţi, *pui de vipere fugind de mânia ce va să fie.*[12]

3. Israelul ajunsese la momentul adevărului şi venise vremea să-l accepte doar pe Dumnezeu ca Stăpân şi Împărat al poporului.[13]

4. Mesajul lui Isus s-a răspândit repede în întreaga Galilee, iar oamenii au venit de la mari depărtări să-l audă predicând.

5. *Şi pe când el şedea lângă lacul Ghenesareth, mulţimea se îmbulzea ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu.*[14]

6. I-a văzut pe Simon şi pe fratele lui, Andrei, doi pescari din partea locului, care-şi aruncau mrejele în apă. Munciseră fără spor toată noaptea şi acum făceau o ultimă încercare.

7. Isus i-a privit trăgându-şi afară din apă mrejele goale.

8. I-a spus lui Simon: *Lăsaţi jos mrejele voastre, ca să pescuiţi, dar de data aceasta pe partea cealaltă a bărcii.*[15]

9. Simon a nesocotit sfatul străinului, spunându-i că el ştie exact unde sălăşluiesc bancurile de peşte şi nu are nevoie să i se spună unde să-şi lase mreaja.

10. Andrei a rămas tăcut, privind silueta celui de pe ţărm. Spre deosebire de fratele lui, el a hotărât să asculte sfatul străinului.

11. Andrei şi-a lăsat mreaja la adânc şi aceasta s-a umplut imediat de atâta peşte, încât a fost

nevoie ca Simon şi Andrei să-şi unească forţele şi să tragă din răsputeri ca să ridice captura în barcă.

12. Copleşit de autoritatea străinului, Simon a sărit în apă şi înotând până la mal, a căzut la picioarele lui Isus.

13. Privindu-i pe cei doi bărbaţi, Isus le-a grăit: *Veniţi după mine şi vă voi face pescari de oameni.* [16]

14. Simon şi Andrei şi-au lăsat barca şi l-au urmat pe Isus.

15. Pe când mergeau toţi trei de-a lungul ţărmului, s-au întâlnit cu Iacob, fiul lui Zebedeu, şi cu fratele lui, Ioan. Şi ei erau pescari, îşi reparau plasele şi-şi alegeau peştii prinşi peste noapte.

16. Isus le-a spus şi lor să-l urmeze şi ei şi-au părăsit imediat bărcile şi l-au urmat fără nicio întrebare.

17. Aceşti patru pescari au fost primii discipoli ai lui Isus din Nazareth.[17]

18. Şi-au lăsat în urmă vieţile, familiile şi servitorii, ca şi toate bunurile lor, şi l-au urmat pe Isus.

19. Încă de timpuriu, pe când umbla şi predica, autoritatea lui Isus din Nazareth le-a inspirat încredere şi iubire celor ce au renunţat la toate pentru a-l urma.

20. Isus s-a întors la Capernaum cu cei patru discipoli ai lui, Simon, Andrei, Iacob şi Ioan.

21. Era Sabatul şi s-au îndreptat direct către sinagogă pentru a se ruga şi au găsit tulburare în locaşul sfânt.

22. Un om posedat de un demon intrase înăuntru şi răcnea necurăţenii, abătându-le atenţia credincioşilor adunaţi să asculte Tora citită şi tâlcuită.

23. Isus s-a dus către acel om.

24. Acela a început să-şi fluture braţele, strigând: *Pleacă, Isus. Ştim cine eşti: Sfântul lui Dumnezeu.*[18]

25. Cu aceeaşi autoritate pe care discipolii lui o simţiseră când îi chemase să-şi lase bărcile, Isus a spus răspicat: *Taci şi ieşi din el!*[19]

26. Posedatul a căzut la pământ şi toţi s-au uitat la el cum zăcea, crezându-l mort. Nimeni n-a îndrăznit să se apropie de Isus, pentru că le era teamă că şi el ar fi putut fi posedat de demoni.

27. Isus s-a aplecat, l-a luat pe omul acela de mână şi l-a îndemnat să plece acasă.

28. Unii din cei ce fuseseră martori la întâmplare i-au întrebat pe discipolii lui: *Cine este omul acesta? Şi cu a cui putere alungă demonii?*[20]

29. Discipolii nu le-au putut răspunde la întrebare şi vestea despre ce se petrecuse acolo s-a răspândit iute în toată Galileea.

CAPITOLUL 4
Cine este omul acesta?

1. Isus şi discipolii lui au plecat din sinagogă şi s-au dus la casa lui Simon.

2. Ajungând acolo, li s-a spus că soacra lui Simon zace bolnavă, cu febră. Familia se temea pentru viaţa ei şi Simon şi însoţitorii lui au fost sfătuiţi să plece repede, ca nu cumva să se molipsească de boala aceea şi să moară şi ei.

3. Isus nu s-a temut deloc şi a cerut să fie dus la femeia bolnavă.

4. S-a aşezat pe patul ei, s-a aplecat şi i-a luat cu blândeţe mâna.

5. Simon, ceilalţi discipoli şi oamenii din casă nu şi-au putut ascunde mirarea. Au început să se întrebe şi între ei: *Cine este omul acesta?* Isus pare să fie un om credincios şi şi-a arătat puterea asupra demonilor, dar a atins mâna unei femei care nu-i e soţie, ceea ce încalcă public tradiţiile de castitate ale evreilor.[{vii}]

6. Isus a îngenuncheat lângă femeie şi i-a şoptit ceva la ureche. Febra ei s-a potolit şi cu toţii au rămas uimiţi.

7. Isus s-a ridicat şi i-a cerut încet femeii să se ridice, iar ea l-a ascultat imediat.

8. *Mai târziu, toţi ai casei au şezut bucuroşi şi au mâncat pâine împreună cu Isus.*[{21}]

9. După ce s-au odihnit, Isus şi discipolii lui au plecat de la casa lui Simon şi s-au îndreptat către satul Nazareth, aflat cale de mai multe ore.

10. Ajungând la poalele dealurilor de la marginea satului, au auzit sunetul unui clopot, prevenindu-i că un lepros era pe aproape. Temându-se pentru sănătatea şi curăţenia lor, discipolii s-au dat înapoi, în vreme ce Isus mergea mai departe către locul de unde se auzea clopotul.

11. După prima cotitură a drumului, Isus a ajuns în faţa leprosului. Bolnavul a căzut în genunchi şi

a strigat: *Dacă vei vrea, poţi să mă curăţeşti.*

12. Isus a zâmbit, a întins mâinile şi s-a apropiat de acela, zicându-i: *Voiesc. Curăţeşte-te.*[22]

13. Discipolii au înaintat cu fereală şi au privit neîncrezători cum lepra pierea de pe acel om şi cu toţii au fost uluiţi. Isus nu alungă numai demonii, ci poate vindeca toată boala şi neputinţa.[23]

14. Şi şi-au repetat întrebarea: *Cine este omul acesta?*

15. Unii dintre noii lui adepţi şovăiau, pentru că Isus încălcase pe faţă legile de curăţenie ale poporului lui Israel: atinsese o femeie şi o vindecase şi luase un lepros de mână, curăţindu-l.

16. Se putea oare ca omul acesta, care le aducea speranţă şi vindecarea celor bolnavi, să fie îndelung-aşteptatul Mesia? Erau ei oare cei aleşi să-l însoţească pe drumul către Ierusalim, unde se va relua domnia dinastiei lui David?[viii]

17. Auzindu-i ce discută, Isus i-a prevenit să nu spună că el este Mesia.[24]

18. El s-a întors către lepros şi i-a interzis să spună cuiva numele celui care-l vindecase.[25]

19. Dar leprosul nu şi-a putut ţine gura, a alergat în sat şi a strigat de pe acoperişuri că Isus din Nazareth era acela care-l făcuse bine.

20. Fiind întâmpinat de astfel de veşti, lui Isus i-a fost greu să intre în locul acela, pentru că oamenii au ieşit din case şi l-au înconjurat, pe când se îndrepta spre sinagogă.[26]

21. Faima de mare Învăţător a lui Isus se răspândise deja în toată Galileea, aşa că rabinul l-a invitat să aleagă un pasaj din Tora şi să-l explice acelora care veniseră să-l asculte.

22. Isus a ales un pasaj din profetul Isaia, unde stă scris: *Duhul Domnului este peste Mine, fiindcă Domnul M-a uns să binevestesc săracilor. M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiţi, slobozire şi celor prinşi în război, libertate.*[27]

23. Ridicând ochii, Isus a văzut că toţi cei prezenţi îl priveau în tăcere. Unora li se spusese despre vindecarea omului posedat de demoni, în vreme ce alţii auziseră despre tămăduirea femeii bolnave şi mai mulţi încă aflaseră despre curăţirea leprosului.

24. Rabinul i-a cerut lui Isus să explice pasajul pe care tocmai îl citise. Răspunsul lui Isus a fost simplu: *Astăzi s-a împlinit scriptura aceasta în urechile voastre.*[28]

25. Câţiva dintre farisei au murmurat între ei: *Nu este, oare, acesta fiul lui Iosif?*[29]

26. Isus le-a răspuns: *Niciun proroc nu este bine primit în patria lui.*

27. Alţii, care tot îşi doreau să creadă, au întrebat iarăşi: *Cine este omul acesta?*

CAPITOLUL 5
Tu eşti cel ce va să vină?

1. Isus a venit la râul Iordan, să fie botezat de Ioan, care profeţise: *Şi eu nu-l cunoşteam; dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă.*[30]

2. După ce l-a botezat pe Isus, Ioan a mărturisit: *Am văzut Duhul coborându-se din cer şi rămânând peste el. Şi nu ştiam că acesta era, până când Dumnezeu, care m-a trimis să botez cu apă, nu mi-a spus: „Acesta este fiul meu iubit, întru care am binevoit."*[31]

3. Din momentul acela, Ioan a fost convins că zilele lui de proroc al Domnului erau numărate şi i-a spus lui Andrei, unul dintre discipolii lui: *Nu sunt eu Cristosul, ci sunt trimis înaintea lui.*[32]

4. Arătându-l pe Isus, a grăit: *Iată Mielul lui Dumnezeu; acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez, ca să se împlinească toate după voia Domnului.*[33]

5. Auzind cuvintele acestea, Andrei şi-a părăsit învăţătorul şi a alergat după Isus. Dându-şi seama, Isus s-a întors şi a întrebat: *Ce cauţi?*[34]

6. Andrei a căzut în genunchi, răspunzând: *Îl caut pe marele tâlcuitor al Torei, despre care Ioan Botezătorul proroceşte că este Mielul lui Dumnezeu.*[35]

7. De atunci, mulţi discipoli ai lui Ioan Botezătorul l-au urmat pe Isus.

8. Deşi zilele de profet ale lui Ioan se apropiau de sfârşit, lucrul acesta nu l-a împiedicat să propovăduiască în continuare tradiţiile Israelului.

9. A îndrăznit chiar să se ridice împotriva căsătoriei lui Irod cu Irodiada, care fusese logodită mai înainte cu Filip, fratele lui Irod.

10. Ioan a spus răspicat oricui voia să audă că unirea lui Irod cu femeia fratelui lui era un adulter,

chiar dacă fusese săvârşită după moartea lui Filip.

11. Aceste cuvinte, repetate de mai multe ori, l-au mâniat pe Irod şi, pentru curajul şi credinţa lui, Ioan a fost arestat şi azvârlit în închisoare.

12. Cu toate că fusese martor la cele întâmplate la botezul lui Isus în apa Iordanului, Ioan nu era încă sigur de planul Domnului pentru Isus din Nazareth.

13. În timp ce era la închisoare, Ioan le-a poruncit la doi dintre discipolii lui să-l caute pe Isus şi, când îl vor găsi, să-l întrebe: *Tu eşti cel care va să vină, sau pe altul să aşteptăm?*[36]

14. Unul dintre aceşti discipoli era Iuda Iscarioteanul.

15. Şi când l-au găsit pe Isus, el nu a răspuns imediat la întrebarea lui Ioan Botezătorul.

16. Dar tot atunci, în acelaşi ceas, Isus a vindecat multe neputinţe şi boli şi a alungat duhuri rele şi multor orbi le-a redat vederea.

17. Şi în cele din urmă, întorcându-se spre Iuda, a spus: *Mergeţi şi spuneţi lui Ioan cele ce aţi văzut şi cele ce aţi auzit.*[37]

18. Auzind aceste cuvinte, Ioan Botezătorul a ridicat ochii spre ceruri şi a mărturisit: *Iată, Mielul lui Dumnezeu, cel care ridică păcatele lumii.*[38]

19. După această mărturisire a lui Ioan, Iuda s-a întors repede în Galileea şi l-a căutat pe Isus.

20. Când l-a găsit, s-a pus în slujba lui.

21. Iuda a fost inspirat de noul lui Învăţător, care predica înţelept şi autoritar. *Nu era ca fariseii cărora le place să se plimbe în haine lungi şi să li se plece lumea în pieţe, să stea în băncile dintâi în sinagogi şi de ochii lumii să se roage îndelung.*[39] [ix]

22. Iuda s-a simţit mişcat de cuvintele lui Isus şi de modul în care interpreta el scrierile sacre ale lui Israel.

23. După ce a aflat prin ce trecuseră Simon, Andrei, Iacob şi Ioan şi la ce renunţaseră ei pentru

a-l urma pe Isus, Iuda a dorit să devină şi el discipol al lui Isus din Nazareth.

24. Credinţa lui Iuda în Învăţătorul lui deveni atât de puternică, încât el le spunea tuturor: *L-am găsit pe îndelung-aşteptatul Mesia.*

25. Unul dintre cei cărora Iuda le împărtăşi vestea cea bună a fost Filip, care a fost atât de mişcat de cuvintele lui Iuda, încât a renunţat şi el la toate pentru a-l urma pe Isus.

26. La rândul lui, i-a spus şi el, prietenului lui, Nathanael: *L-am găsit pe Mesia, despre care a prorocit Moise. Este Isus din Nazareth, fiul lui Iosif.*

27. Totuşi, Nathanael, un bărbat pios şi precaut, nu a fost convins imediat că Isus era Mesia. El i-a reamintit prietenului lui, Filip, că Nazarethul era un sat fără tradiţie biblică şi că în Tora nu exista niciun text care să sugereze că Mesia va veni din Galileea.

28. Nathanael a cuvântat: *Poate să vină ceva bun pentru noi tocmai din Nazareth?*

29. Filip i-a răspuns: *Vino şi vezi.*

30. Când l-a văzut prima dată pe Nathanael mergând către el, Isus a spus: *Iată un israelit adevărat, fără cusur.*

31. Uluit, Nathanael l-a întrebat pe Isus: *Cum de mă cunoşti?*

32. Isus i-a răspuns cu aceste cuvinte: *Înainte de a te chema Filip, te-am zărit stând sub un smochin.*[x]

33. Plecându-şi capul, Nathanael a zis: *Învăţătorule, tu eşti fiul lui Dumnezeu, eşti Regele lui Israel.*[xi]

34. Nathanael şi-a părăsit şi el toate bunurile lumeşti pentru a-l urma pe Isus şi din pricina reputaţiei lui de om credincios, i s-au alăturat mulţi alţii.

35. Cu toţii au început să răspândească vestea cea bună, spunându-le tuturor despre noua

împărăţie a lui Israel, care nu va mai fi stăpânit de păgânii romani.

36. Isus nu a recunoscut deschis mărturisirea lui Nathanael, că el trebuia să fie Mesia cel aşteptat, care va împlini promisiunea lui David.

37. Când au rămas singuri, Isus i-a spus lui Nathanael: *Pentru că ţi-am spus că te-am văzut sub smochin crezi că sunt Învăţător, fiu al Domnului şi Rege al Israelului? Mai mari decât acestea veţi vedea şi mult mai multe vi se vor cere înainte de a se împlini legământul lui Dumnezeu. Acum, doar să mă urmaţi.*[40]

38. Isus le-a spus limpede tuturor discipolilor lui că dacă oricine ar sugera că Isus din Nazareth este Mesia cel aşteptat, acesta trebuia ignorat şi chiar contrazis.[41]

39. Iuda nu a putut înţelege de ce Învăţătorul lui îşi nega chemarea sacră.

40. Ca şi ceilalţi discipoli, a continuat şi el să întrebe: *Cine este omul acesta?*

CAPITOLUL 6
Ţi se iartă păcatele

1. Isus, însoţit de discipolii lui, a părăsit Nazarethul şi s-a întors la Capernaum.

2. Când a intrat în oraşul de pe malul lacului, mulţimile s-au adunat în jurul lui, cu toate că le spusese celor ce-l urmau să nu vorbească despre faptele lui bune.

3. Isus s-a dus la sinagoga unde-l vindecase pe omul posedat de demoni şi a găsit o largă adunare aşteptându-l.

4. Clădirea s-a umplut de oameni care doreau să-l audă pe Isus vorbind, încât abia te puteai mişca. Mulţi credeau că bolile li se vor vindeca şi chiar păcatele li se vor ierta, numai dacă-l vor atinge.

5. Unul dintre grupurile de oameni, care aduceau un prieten bolnav să-l vadă Isus, nici n-a mai putut intra în sinagogă din cauza mulţimii.

6. Iuda i-a văzut pe acei oameni şi i-a sfătuit să se urce pe acoperiş şi să încerce să lase targa cu bolnavul jos, în sinagogă. Chiar i-a ajutat să dea la o parte câteva din dalele care acopereau clădirea, ca să-şi poată împlini dorinţa.

7. La vederea paralizatului coborât prin acoperiş, cei din jur s-au retras.

8. Isus s-a dus către bolnav şi nici nu l-a atins. A spus simplu: *Fiule, iertate sunt păcatele tale.*[42]

9. Câţiva dintre cărturarii aflaţi în mulţime s-au simţit jigniţi de asemenea blasfemie şi şi-au şoptit între ei că Isus nu poate fi un sfânt, pentru că: *Numai unul Dumnezeu poate să ierte păcatele.*[43] [xii]

10. Când a auzit aceste cuvinte, Iuda nu şi-a putut stăpâni sentimentele şi a strigat peste zgomotul mulţimii: „Nu aveţi curajul să spuneţi asta în faţa lui! Vă spun, voi faceţi o blasfemie!”

11. Isus nu a băgat de seamă tulburarea iscată de izbucnirea lui Iuda şi întorcându-se spre omul

paralizat, a spus: *Scoală-te, ia-ţi patul tău şi mergi la casa ta.*[44]

12. Omul şi-a întins membrele strâmbe şi a coborât de pe targa. Apoi a luat targa şi a plecat cu ea, cum îi poruncise Isus.

13. Mulţimea s-a despărţit tăcută pentru a-i da voie celui vindecat să iasă din sinagogă şi să meargă la el acasă.

14. Plecând omul acela, Isus le-a spus privitorilor împietriţi de uimire: *Este mai uşor a spune: păcatele tale sunt iertate, dar Dumnezeu mi-a dat putere să vindec şi să iert.*[45]

15. Majoritatea celor care fuseseră martori la minune au tăcut, dar mai mulţi cărturari au părăsit scârbiţi sinagoga. Îi mâniaseră cuvintele lui Isus, căci ceea ce făcuse el era împotriva tradiţiei.[xiii]

16. După ce au ieşit din sinagogă, Isus şi discipolii lui au pornit pe şoseaua spre Bethsaida.

17. Intrând în oraş, s-au întâlnit cu un vameş.

18. El strângea taxe pentru romani, de la aceia care veniseră din Decapolis.[xiv]

19. Iuda l-a privit cu atenţie pe vameş şi a văzut că el nu lua de la trecători doar taxa cuvenită, ci şi o sumă în plus pentru el.

20. Iuda s-a pierdut cu firea şi a strigat la el: „Cum poţi să iei cu o mână de la concetăţenii tăi şi să le dai cu alta romanilor?”

21. Omul nu a făcut nicio încercare de a se apăra şi Iuda s-a îndepărtat dezgustat.

22. Isus s-a oprit şi i-a zâmbit vameşului, care a lăsat capul în jos, stânjenit.[46]

23. Isus a mers la el şi i-a zis: *Vino după mine.*

24. Matei a plecat imediat de la slujbă şi li s-a alăturat celorlalţi discipoli.

25. Mulţi oameni de rând, văzând că Isus primea alături de el pescari, meşteri curelari şi fierari, lucrători ai câmpului şi un vameş, au început să creadă că şi ei pot deveni discipoli ai lui Isus.

26. Iuda nu putea înţelege şi nici nu aproba faptul că Învăţătorul se amesteca şi cu astfel de oameni. La urma-urmei, nu era o comportare potrivită pentru un om al lui Dumnezeu.

27. Venise timpul ca fariseii să se apropie de Iuda, văzându-l descumpănit de acţiunile lui Isus.

28. Unul dintre ei l-a întrebat: *Pentru ce mănâncă Învăţătorul vostru cu vameşii şi cu păcătoşii?*[47]

29. Isus a auzit întrebarea adresată discipolului lui tulburat şi răspunzând imediat, a zis: *Nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi. N-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă, pe aceia care caută lecuirea la Dumnezeu.*[48]

30. Înţelepciunea cuvintelor lui Isus l-a făcut pe Iuda să reflecteze la propriile lui neajunsuri.

31. Le-a întors spatele fariseilor şi mai hotărât să se apropie de omul acesta capabil să-l primească alături de el, chiar dacă era un păcătos.

32. Cărturarii şi fariseii au fost nemulţumiţi că Iuda nu-i ascultase, pentru că le era tot mai mare teamă de Isus şi de influenţa lui asupra oamenilor.

33. Atunci, fariseii au murmurat doar între ei, dar nu a trecut mult şi l-au căutat iarăşi pe Iuda, cu speranţa că l-ar putea convinge să vină alături de ei şi chiar să-i întoarcă şi pe alţi discipoli împotriva lui Isus.

34. Încă o dată, Iuda le-a respins propunerile.

CAPITOLUL 7
Sâmbăta a fost făcută pentru om

1. În sâmbăta următoare, Isus şi discipolii lui mergeau pe lângă un lan de grâne, când unul dintre ei, care nu mâncase în ziua aceea, a rupt un spic copt şi alegând sămânţa dulce, a început s-o mănânce. Curând, şi alţi discipoli i-au urmat exemplul.

2. Un grup de farisei, care-l urmăreau îndeaproape pe Isus, cu speranţa de a găsi vreun motiv să-i reproşeze că nu respectă strict învăţătura Torei, l-au întrebat: *De ce-i laşi pe ucenicii tăi să săvârşească o faptă împotriva credinţei, căci Sabatul, ziua odihnei, trebuie sfinţită. S-a spus: Lucrează şase zile şi-ţi fă în acelea toate treburile tale, iar ziua a şaptea este odihna Domnului Dumnezeului tău.*[49]

3. Iuda şi-a amintit aceste cuvinte, pentru că era prima dată când un fariseu îl întreba direct pe Isus cum înţelege să respecte credinţa şi religia.

4. Isus nu s-a lăsat înşelat de încercarea fariseilor de a întoarce în folosul lor o faptă nevinovată, dând legii o astfel de interpretare mărginită. A răspuns la obiect: *Sâmbăta a fost făcută pentru om, nu omul pentru sâmbătă.*[50]

5. Iuda şi ceilalţi ucenici au fost uimiţi văzând cum Isus îi reduce la tăcere pe înţepeniţii păzitori ai legii, cu atâta judecată simplă şi bun-simţ.

6. Deşi fariseii nu erau doritori să se manifeste public împotriva lui Isus, nu-şi puteau ascunde supărarea de câte ori îl auzeau vorbind, căci învăţăturile lui le micşorau autoritatea.

7. Au rămas în apropiere, sperând că-l vor încolţi pe Isus dacă unul dintre discipolii lui încălca vreo prevedere a legii. Şi nu au avut mult de aşteptat.

8. Cărturarii şi fariseii ţineau cu deosebire posturile, iar profetul Daniel îşi riscase chiar viaţa

pentru a respecta această lege.[51]

9. Aşa că, atunci când ucenicii au încălcat regula de a posti, fariseii au profitat de împrejurare pentru a i-o reproşa lui Isus.

10. L-au întrebat: *De ce încuviinţezi ca ucenicii tăi să încalce sfânta tradiţie a postului, pe care Daniel şi Ioan Botezătorul au respectat-o întotdeauna?*[52]

11, Isus nu a şovăit cu răspunsul: *Pot, oare, fiii nunţii să fie trişti câtă vreme mirele este cu ei? Atâta vreme cât mirele este cu ei, nu pot posti.*[53]

12. Iuda ştia că profeţii, ca şi poeţii, descriseseră adesea Israelul ca pe o mireasă în aşteptarea mirelui.[54]

13. Auzindu-i cuvintele, Iuda, ca şi Simon, Andrei, Filip şi Nathanael au început să creadă că Isus putea să fie Mesia cel dăruit de Dumnezeu, care venise să-şi ia mireasa, Israelul.[55]

14. Nu şi-au rostit părerea deschis, pentru că ştiau că-i vor supăra pe farisei şi ar putea chiar să-i primejduiască viaţa lui Isus.

15. Fariseii au spus mai departe că-l considerau pe Isus un păcătos, un blasfemiator şi un încălcător al legilor Torei. La urma-urmei, nu nesocotise el buna tradiţie a postului? Şi acum, îşi adăuga la păcate, pretinzând că el este mirele Mântuitor.

16. Fariseii luau aminte, la fiecare cuvânt al lui Isus, sperând că vor mai afla şi altă dovadă de încălcare a legilor Torei.

17. În sâmbăta următoare, când Isus era la Capernaum, un om cu o mână uscată a intrat în sinagogă să-l caute.

18. Fariseii urmăreau totul, sperând că Isus va încerca să-l vindece pe om sâmbăta, şi ei vor putea să-l condamne din nou pentru încălcarea sfintei tradiţii.

19. Văzându-l pe omul acela, Isus s-a apropiat de el şi i-a zis: *Întinde mâna ta.*[56]

20. *El a întins-o şi s-a făcut la loc sănătoasă ca şi cealaltă.*

21. Aceasta a fost toată dovada de care fariseii aveau nevoie ca să arate că Isus este un păcătos şi blasfemiator, dornic să încalce legea chiar în sinagogă, de Sabat.

22. Iuda a observat că mulţi dintre cei adunaţi să asculte predicile lui Isus nu împărtăşeau părerea cărturarilor, căci ajunseseră să spere că Isus putea fi Mesia cel aşteptat, promis de Isaia.[57]

CAPITOLUL 8
Piatra pe care va zidi biserica lui

1. Cărturarii şi fariseii erau atât de descumpăniţi de marea trecere pe care Isus o avea în rândul poporului, încât s-au înţeles între ei că sosise timpul să ia măsuri serioase.

2. Aşa s-a făcut că fariseii, care nu se abăteau de la legile Israelului, şi-au unit forţele cu fidelii lui Irod, evreii care îndeplineau ordinele stăpânilor de la Roma.[58]

3. Deşi cele două tabere se dispreţuiau una pe alta, s-au unit cu un ţel comun: să-l piardă pe Isus.

4. Iuda avea prieteni la Capernaum şi aceştia l-au avertizat că fariseii şi fidelii lui Irod plănuiau în taină căderea lui Isus.

5. Iuda n-a luat în seamă aceste cuvinte, ştiind că aceştia erau duşmani declaraţi, până ce n-a dat peste un fariseu şi un om al lui Irod şuşotind în sinagogă. Cei doi s-au despărţit imediat cum l-au văzut.

6. Iuda l-a prevenit pe Simon în legătură cu temerile lui şi acesta l-a sfătuit pe Învăţător să părăsească aşezarea Capernaum până slăbesc sentimentele răuvoitorilor.

7. Isus a ascultat sfatul lui Simon şi a pornit în ziua aceea pe lungul drum spre Nazareth, însoţit numai de ucenicii pe care-i chemase întâi: Simon, Andrei, Iacob, Ioan, Iuda, Filip, Nathanael şi Matei.

8. După o scurtă bucată de drum, Iuda a văzut că-i mai urmau şi alţii.

9. Unii doreau doar să fie în acelaşi loc cu Isus, în vreme ce alţii sperau să fie martori la o nouă minune.

10. Pe când Isus îşi croia drum din sat în sat, numărul mulţimii sporea.

11. De câte ori intra într-o aşezare, se ducea la sinagogă şi le predica acelora adunaţi să-l asculte.

12. Isus le împărtăşea vestea cea bună, pregătindu-i pentru apropiata împărăţie a Domnului în Israel.
13. Îi atingea pe cei bolnavi, vindecându-le neputinţele.
14. Isus cunoştea nedreptăţile pe care le sufereau oamenii din pricina stăpânitorilor străini.
15. Fiecare sat sau oraş avea în frunte un grup de conducători evrei corupţi, care se îmbogăţeau pe zi ce trecea, rămânând în solda romanilor.
16. Isus le-a spus ucenicilor lui că *mulţimile sunt ca oile fără păstor.*[59]
17. Auzind aceste cuvinte, Iuda i-a reamintit lui Simon profeţia lui Ezechiel: *Domnul va ridica un rege păstor, pentru a aduce înapoi domnia lui David, primul rege păstor.*[60]
18. Ascultându-i cuvintele, Simon i-a răspuns cu vorbele profetului Isaia: *El a luat asupră-Şi durerile noastre şi cu suferinţele noastre S-a împovărat.*[61]
19. Simon şi Iuda au fost printre primii ucenici ai lui Isus care au crezut în îndeplinirea profeţiilor lui Isaia.
20. După ce Isus predica în sinagogă, pleca împreună cu adepţii lui din oraş, îndreptându-se spre nordul lacului Ghenesareth, cu mulţimea după el, ca o turmă după păstor.
21. Ajungând Isus în vârful unui deal, ucenicii au avut nevoie de odihnă şi câţiva dintre ei erau atât de osteniţi, încât au adormit.
22. Iuda a stat pe pământ şi l-a privit pe Învăţător, care s-a retras puţin.
23. Isus a căzut în genunchi şi a început să se roage.
24. Pe când soarele dispărea după deal, Iuda a adormit şi el.
25. Trezindu-se după un timp, l-a văzut pe Învăţător tot adâncit în rugăciune. Părea că mintea şi trupul întreg îi erau dăruite devoţiunii solitare.

26. La ivirea zorilor, Isus s-a ridicat şi intrând între ucenici, a pornit alături de ei.

27. Isus s-a oprit pe coasta dealului şi le-a vorbit celor care aşteptaseră toată noaptea să-i audă cuvintele.

28. I-a avertizat să nu se adune doar cu speranţa că vor asista la o nouă minune şi, conducându-i în rugăciune, i-a sfătuit să se întoarcă acasă, la familiile lor.

29. Isus a aşteptat ca mulţimea să se împrăştie, apoi a adunat pe câţiva în jurul lui, pentru a-l însoţi.

30. *Isus a rânduit doisprezece oameni să fie cu el. Aceştia erau: Simon, al cărui nume l-a schimbat în Petru, fratele lui, Andrei, şi cei doi fii ai lui Zebedeu, Iacob şi Ioan; Filip şi Nathanael şi de asemenea, Toma, care, ca şi Iuda, fusese ucenic al lui Ioan Botezătorul. La aceştia s-au mai adăugat Matei vameşul, Iacob al lui Alfeu, Tadeu, Simon Cananeul şi Iuda Iscarioteanul.*[62], [xv]

31. Isus i-a schimbat lui Simon numele în Petru, pentru a le arăta ucenicilor că el fusese cel ales pentru a-i conduce.

32. Numele lui Petru vine din grecescul *petros,* care înseamnă „piatră”.

33. Iuda îşi amintea adesea că Învăţătorul îl lăuda pe Petru pentru înţelepciunea şi pătrunderea lui şi că o dată, l-a numit *piatra pe care va zidi biserica lui.*[63]

34. Şi Iuda era unul dintre ucenicii favoriţi şi de mai multe ori, el a fost cel care l-a rugat pe Isus să-şi explice mai bine învăţătura şi care, atunci când era nevoie, se încumeta la fapte îndrăzneţe pentru Învăţătorul lui.

35. Alegându-şi discipolii, Isus le-a spus că, din acea clipă, ei vor avea putere *să propovăduiască în numele lui, să lecuiască orice neputinţă şi să alunge duhurile necurate.*[64]

36. Pe lângă aceşti doisprezece bărbaţi, Isus a ţinut lângă el şi câteva femei care-i fuseseră

credincioase încă de la început.

37. Şi ele renunţaseră la toate pentru a-l urma.

38. Printre aceste femei erau Maria din satul Magdala, cunoscută mai târziu ca Maria Magdalena; Ioana, femeia lui Huza, un ispravnic al lui Irod pe care-l lăsase ca să-l slujească pe Isus, şi multe altele dornice să ajute ţelului în care credeau.[65]

39. *Ele şi-au dăruit şi timpul şi banii.*

40. Din acel moment, până la sfârşitul tragic al vieţii lui Isus, cei doisprezece discipoli şi femeile credincioase l-au însoţit pretutindeni, pe drumul propovăduirii în mijlocul poporului.

CAPITOLUL 9
Când vă rugaţi, ziceţi aceste cuvinte

1. Isus şi ucenicii lui au coborât de pe dealuri şi şi-au croit drum spre lacul Ghenesareth.

2. Ajungând în câmpie, s-a răspândit vestea că Isus şi discipolii lui se odihniseră pe dealuri şi la coborâre îi aştepta o mulţime mare.

3. Deşi Isus nu pusese piciorul în sfântul oraş al Ierusalimului, aflând despre învăţăturile lui şi despre multele minuni săvârşite, oameni din acel oraş şi din toate părţile Iudeii au venit să-l caute.

4. Alţii călătoriseră din oraşele de pe coasta mării, Tir şi Sidon, în timp ce câţiva veniseră tocmai de la Decapolis, de pe celălalt mal al Iordanului.

5. Mulţi veniseră să-i audă predica, în vreme ce alţii, bolnavi sau neputincioşi, sperau să fie vindecaţi.

6. Isus s-a plimbat printre oameni şi le-a redat sănătatea celor tulburaţi de duhuri necurate.

7. Mulţi îl aşteptau cu răbdare, sperând să-i atingă doar veşmântul, căci toţi puteau să vadă că Isus răspândea în jur putere şi bunătate şi le transmitea vindecare şi forţă tuturor celor cu care intra în legătura.

8. În mulţimea aceea, era şi o femeie care suferea de o scurgere neîntreruptă de sânge, de peste doisprezece ani. Ea credea că *doar dacă-i va atinge veşmântul, va fi vindecată. Pe când mulţimea îl înconjura pe Isus, ea s-a aplecat şi i-a atins poala veşmântului. Suferinţa ei s-a vindecat imediat.*

9. Isus s-a oprit şi a întrebat: *Cine m-a atins?* Ucenicii n-au înţeles ce dorea să spună şi i-au amintit lui Isus că oamenii îl înconjurau din toate părţile.

10. Isus a zis din nou: *Cine m-a atins?*

11. Femeia a înaintat, pentru că se temea că Isus se va supăra că, prin atingerea ei, l-a murdărit.

12. A căzut în genunchi şi, plecând capul, i-a spus că ea îl atinsese.

13. Isus a zis: *Fiică, credinţa ta te-a mântuit; mergi în pace şi fii vindecată.*[66]

14. Acest lucru a sporit îmbulzeala în jurul lui. Când Isus nu s-a mai putut mişca, şi-a adunat ucenicii în jurul lui şi ridicând ochii spre ceruri, a început să le vorbească mulţimilor adunate să-l asculte.

15. Isus le-a zis:

Fericiţi voi cei săraci, căci a voastră este împărăţia lui Dumnezeu.

Fericiţi sunteţi voi care flămânziţi acum, fiindcă vă veţi sătura.

Fericiţi cei care plângeţi acum, pentru că voi vă veţi bucura.

Fericiţi veţi fi când oamenii vă vor prigoni şi vă vor ocări, pentru că a voastră este împărăţia cerurilor.[67]

16. Pe când Isus le promitea acestea, un vuiet mare s-a stârnit în mulţime, căci oamenii începeau să creadă că îndelung-aşteptatul Mesia se află printre ei.

17. Isus a aşteptat să se liniştească zgomotul. Privindu-i, a văzut că unii dintre ei încercau să-i răzvrătească pe oameni, pentru că ei credeau că numai Dumnezeu poate rosti astfel de promisiuni, nu cineva pe care-l priveau ca pe un păcătos şi blasfemiator. Dar aceştia au fost reduşi la tăcere.

18. Când liniştea a cuprins în sfârşit adunarea, Isus a continuat să vorbească despre promisiunile Domnului:

Vai vouă, bogaţilor, că v-aţi bucurat deja de plata voastră.

Vai vouă, celor sătui, că va veni vremea foametei.

Vai vouă, celor care trăiţi în desfătare, că repede va veni vremea plânsului şi a jalei.

Vai vouă, celor ce căutaţi numai laude, căci aşa se nasc prorocii neadevăraţi. [xvi]

19. Aceste cuvinte au provocat şi mai mari neînţelegeri în mulţime şi Iuda a văzut cum o parte din oameni au plecat revoltaţi.

20. Isus a aşteptat ca rumoarea să se stingă, apoi le-a cerut ucenicilor să-i strângă în jurul lui pe cei care încă mai doreau să-i asculte cuvintele.

21. Isus s-a aşezat pe pământ, cu multă milă şi înţelegere şi a explicat mai departe cum va fi apropiata împărăţie a lui Dumnezeu în Israel.[68]

22. Iuda a plâns când Isus a spus către mulţime: Şi dacă iubiţi pe cei care vă iubesc, ce mulţumire aveţi? Fiţi milostivi, precum şi Tatăl vostru este milostiv.[69]

23. În continuare, Isus le-a spus oamenilor că nu trebuie să-i condamne niciodată pe semenii lor, pentru că nu există om care să nu greşească: Cine suntem noi ca să ne apucăm să-i judecăm pe alţii?

24. Pe când Isus vorbea, Iuda îi repeta cuvintele, pentru că dorea să le transmită celor care nu fuseseră acolo să-l asculte pe Învăţător.

De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o iei în seamă? Păzeşte-te de făţărnicie. Scoate mai întâi bârna din ochiul tău şi atunci vei vedea să scoţi paiul din ochiul fratelui tău.[70]

25. Toţi cei rămaşi acolo au fost foarte mişcaţi de cuvintele atât de înţelepte şi pline de milă, care arătau cât de bună şi puternică era învăţătura lui Isus.

26. Isus le-a spus apoi o altă parabolă: *Căci nu este pom bun care să facă roade rele şi iarăşi, nici pom rău care să facă roade bune. Aşa este şi cu noi. Omul bun, din vistieria cea bună a inimii sale, scoate cele bune, şi omul rău, din vistieria cea rea a inimii lui, scoate cele rele.*[71]

27. Auzind aceste cuvinte, Iuda le-a şoptit celorlalţi ucenici: „De la omul acesta vine numai

bunătate şi milă pentru toţi cei care îl ating. Suntem norocoşi că ne-am găsit rabinul şi Învăţătorul”.

28. Isus a auzit ce spusese Iuda şi le-a zis ucenicilor: *Dar pentru ce mă numiţi: Învăţător, dacă nu faceţi ce vă spun? Oricine vine la mine şi aude cuvintele mele şi le urmează, vă voi arăta cu cine se aseamănă. Asemenea este unui om care, zidindu-şi casă, a săpat, a adâncit şi i-a pus temelia pe piatră, şi venind apele mari şi puhoiul izbind în casa aceea, n-a putut s-o clintească, fiindcă era bine clădită pe piatră. Iar cel care le aude, dar nu le urmează, este asemenea omului care şi-a zidit casa pe pământ fără temelie şi, izbind în ea puhoiul de ape, îndată a căzut şi prăbuşirea acelei case a fost mare. Chibzuiţi bine la aceste cuvinte şi fiţi desăvârşiţi, cum desăvârşit este Tatăl vostru din ceruri.*[72]

29. Spunând aceste cuvinte, Isus s-a ridicat şi a pornit prin mulţime, binecuvântând oamenii. Apoi le-a spus să plece la casele lor.

30. Ei l-au ascultat şi Isus şi-a continuat călătoria pe marginea lacului Ghenesareth.

31. Iuda şi ceilalţi ucenici l-au urmat pe Învăţător.

32. După ce merseseră puţin, Iuda l-a întrebat cu îndrăzneală: „Cine este Tatăl tău?”

33. Isus a răspuns: *Tatăl meu este în cer.*

34. Iuda a zis: „Vorbeai cu Tatăl tău când te rugai pe dealuri?”

35. Isus s-a întors spre Iuda şi i-a spus: „Da, mă rugam Tatălui meu din cer.”[73]

36. Ne vei învăţa şi pe noi să ne rugăm aşa cum te rogi tu Tatălui tău, Învăţătorule?

37. Isus a zâmbit şi întorcându-se spre ucenici, le-a zis: Când vă rugaţi, ziceţi:

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău. Vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer aşa şi pe pământ.

Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi.

Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri.

Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne mântuieşte de cel rău.[74][xvii]

38. Ucenicii au repetat aceste cuvinte oră după oră şi zi după zi, pentru ca rugăciunea lui Isus să fie transmisă din generaţie în generaţie.

CAPITOLUL 10
Daţi-le voi să mănânce

1. După ce Isus şi-a învăţat ucenicii cum să se roage, au continuat să meargă spre Capernaum.

2. Când Învăţătorul a intrat în localitate, Iuda a văzut cu surprindere şi teamă un centurion în mijlocul drumului.

3. Acesta a spus: *Servitorul meu s-a îmbolnăvit. Zace la pat şi nu se poate mişca.*

4. Isus i-a răspuns: *Voi merge la tine acasă şi-l voi face din nou bine.*

5. Centurionul a spus: *Va fi destul să spui: Servitorul tău e vindecat, pentru că eu sunt un om obişnuit să dea şi să primească ordine. Îi spun unui soldat să meargă undeva şi el se duce, iar dacă un superior îmi comandă să vin la el, eu vin. Aşa se va vindeca şi servitorul meu, doar la porunca ta.*

6. Isus i-a zis: *Întoarce-te acasă şi-l vei găsi pe servitorul tău sănătos.*

În momentul acela, servitorul s-a ridicat din pat.

7. Isus s-a întors spre ucenicii lui şi le-a zis:

Nici în Israel n-am aflat atâta credinţă.[75]

8. Deşi Isus le spusese oamenilor să plece la casele lor, oriunde mergea, gloata se înmulţea.

9. Pe când cei din jurul lui erau tot mai obosiţi şi înfometaţi, Isus mergea mai departe în mulţime, îngrijorat şi înduioşat de ei. S-a întors spre Petru şi i-a spus: *Daţi-le voi să mănânce.*[76]

10. Iuda ar fi vrut să-i spună Învăţătorului că nu era de mâncare decât pentru ucenici şi, că fiind înconjuraţi de oameni din toate părţile, doar cu lacul Ghenesareth în spate, trebuia să ceară din nou mulţimii să se împrăştie.

11. Nici Petru nu a înţeles cererea Învăţătorului şi l-a prevenit pe Isus: *Nu avem decât cinci pâini şi doi peşti.*

12. Atunci Isus le-a zis ucenicilor: *Milă îmi este de mulţime căci oamenii aceştia m-au urmat toată ziua şi n-au ce să mănânce. Dacă-i slobozesc flămânzi, mulţi se vor istovi pe drum şi pot chiar să se prăpădească. Nu uitaţi că aceia veniţi de la Tir, Sidon şi Decapolis au mult de mers până acasă.*[77]

13. Se apropia sărbătoarea Paştelui şi la vremea aceea a anului, pământul era plin de iarbă verde.

14. Isus le-a spus ucenicilor să-i aşeze pe oameni cum făcuse Moise când îi pregătise pe copiii lui Israel pentru fuga din Egipt, la vremea primului Paşte.[78]

15. Mulţimea număra cam cinci mii de oameni şi toţi s-au adunat în jurul lui Isus, aşteptându-i porunca.

16. Iuda şi-a amintit că cei adunaţi să-l aştepte pe Mesia la Khirbet Qumran fuseseră grupaţi ca poporul ales al lui Dumnezeu, câte o mie, o sută, cincizeci şi zece.[79] [xviii]

17. Iuda cunoştea datina respectată de comunitatea religioasă din Qumran şi a început să organizeze mulţimea cum poruncise Isus.

18. După ce sarcina a fost îndeplinită, Isus a luat pâinile şi, ridicând ochii spre cer, a mulţumit.

19. Apoi le-a spus ucenicilor să ia pâinile şi să le împartă mulţimii.

20. Iuda şi ceilalţi ucenici au trecut pe lângă oamenii rânduiţi în şiruri şi fiecare a fost hrănit după nevoie, iar când au împărţit şi peştele, nimeni n-a rămas înfometat.

21. După ce toţi au mâncat, Isus i-a zis lui Petru: *Ucenicii să adune rămăşiţele bucatelor.*[80]

22. Ucenicii i-au îndeplinit porunca şi au adunat douăsprezece coşuri cu firimituri.

23. Iuda a numărat de două ori coşurile, pentru că nu-i venea să creadă că hrăniseră cinci mii de oameni şi tot mai aveau atâta mâncare.

24. În vreme ce ucenicii strângeau firimituri, Iuda i-a amintit lui Petru de promisiunea pe care Dumnezeu i-a făcut-o în vechime lui Moise: *Eu voi ridica proroc din mijlocul vostru.*[81]

25. Petru le-a spus aceste cuvinte şi celorlalţi ucenici şi aceştia, la rândul lor, le-au împărtăşit celor din jur că îndelung-aşteptatul proroc promis de Moise era prezent acolo.

26. Minunea înfăptuită de Isus, care-i hrănise cu pâine şi peşte pe toţi cei adunaţi pe ţărmul lacului Ghenesareth, le-a insuflat speranţă multor evrei credincioşi, care aşteptau îndeplinirea promisiunii făcute lui Moise: *Şi în vremea aceea, mana va cădea iar din slavă şi din ea vor mânca toţi, căci ei vor fi aceia de la sfârşitul veacului.*[82] [xix]

27. Mulţi dintre cei care veniseră cu speranţa de a asista la o nouă minune începeau să creadă că promisiunea lui Dumnezeu se împlinea în Isus.

28. Pe când ucenicii transmiteau vestea, în mulţime a început să se răspândească un murmur, transformat în vacarm pe măsură ce oamenii auzeau, căci mulţi credeau acestea:

Acesta este într-adevăr prorocul, care va să vină în lume. Haideţi să-l facem Regele nostru.[83]

29. Dar, pe măsură ce ovaţiile creşteau, Iuda era tot mai înspăimântat. El le-a reamintit celorlalţi ucenici că romanii aveau poruncă să ucidă orice profet proclamat de poporul lui Israel.

30. I-a sugerat lui Isus să le spună oamenilor să se împrăştie, pentru că nu credea că erau timpul şi locul să aleagă acolo un rege mântuitor.

31. Pe când Teudas se ridicase în Galileea, romanii îi uciseseră pe pretinsul „Mesia" şi pe mulţi dintre adepţii lui.[84]

32. Dar mila lui Isus părea nesfârşită, după cum a arătat următoarea lui poruncă: *Împărţiţi-le oamenilor cele douăsprezece coşuri cu firimituri, ca să se poată întoarce la casele lor fără teama de a flămânzi sau de a se istovi pe drum.*[85]

33. După ce ucenicii i-au ascultat porunca, Petru l-a sfătuit pe Învăţător să plece mai departe.

34. Au călătorit spre nord, dar nu au intrat în nicio aşezare, căci se temeau că prezenţa lui Isus va atrage mulţimi mari, care le vor stânjeni înaintarea.

35. Mergând de-a lungul drumurilor prăfuite, ucenicii vorbeau despre minunea pâinilor şi peştilor, despre care Iuda era convins că dovedea îndeplinirea promisiunii lui Dumnezeu.

36. Şi mai mult, Petru şi ceilalţi ucenici credeau acum că şi ei erau aleşi şi că aceea era vremea lor.

37. Dar Isus le spunea ucenicilor să nu-l socotească proroc şi nu-l numească Mesia.

CAPITOLUL 11
Cine zic oamenii că sunt Eu?

1. Pe când ucenicii se odihneau în Cezareea lui Filip, Isus l-a întrebat pe Petru: *Cine zic oamenii că sunt Eu?*[86]

2. Petru nu era sigur ce ar fi trebuit să răspundă. Mulţi ucenici îl considerau pe Isus Mesia, deşi nu toţi ajunseseră să fie convinşi de asta.

3. Minunea hrănirii celor cinci mii de oameni şi multe alte semne la care fuseseră martori erau destule dovezi pentru unii dintre ei că Isus le împlinise deja speranţele celor care hotărâseră să-l urmeze.

4. Totuşi, Petru le-a reamintit celorlalţi ucenici că Isus insista întotdeauna ca oamenii să nu-l numească Mesia, aşa că nu ştiau cum trebuia să răspundă Petru la întrebarea lui Isus, mai ales că se aflau pe atunci în Cezareea lui Filip, un loc cu semnificaţie în politică.[xx]

5. Iuda l-a sfătuit pe Petru cum să răspundă la întrebarea lui Isus: „Cine zic oamenii că sunt Eu?” I-a sugerat să spună: *Unii zic că eşti Ioan Botezătorul, în vreme ce alţii te consideră profetul Ilie, venit înainte de Mesia. Mulţi cred că eşti prorocul pe care Moise ni l-a promis de mult.*[87]

6. Iuda i-a reamintit lui Petru că majoritatea evreilor recunoşteau deja că exista o legătură strânsă între Ioan Botezătorul şi profetul Ilie. Ioan se îmbrăca, mânca şi trăia ca Ilie, aşa că Isus poate că îndeplinea pur şi simplu profeţia lui Malahia: *Luaţi aminte, voi trimite un proroc, pe Ilie, înainte de înfricoşata zi a Domnului.*[88]

7. Ceilalţi ucenici au fost de acord că acesta era răspunsul pe care trebuia să i-l dea Petru lui Isus la întrebarea: Cine zic oamenii că sunt Eu?, căci niciunul nu credea că Ioan Botezătorul sau Ilie erau Mesia.

8. Iuda le-a mai reamintit şi de promisiunea din Tora: *Eu voi ridica proroc din mijlocul vostru.*[89]

9. Deşi mulţi ucenici credeau deja că Isus era Mesia cel aşteptat, mai erau în Galileea destui, mai ales dintre cărturari, care refuzau să accepte chiar şi că Isus era un profet.

10. Cărturarii şi fariseii îi îndemnau pe adepţii lor să respingă tot ce reprezenta Isus şi se uniseră în ultima vreme cu irodianii, ca să-i pună la cale căderea.

11. În ciuda multelor minuni înfăptuite de Isus şi a trecerii de care se bucura el la oameni, chiar şi printre ai lui erau unii care încă nu doreau să creadă că umilul fiu al unui tâmplar din Nazareth putea să fie însuşi Mesia.

12. Unii continuau să întrebe: *Din Nazareth poate fi ceva bun?*[90]

13. Alţii erau auziţi spunând: *Cercetează Scripturile şi vezi că proroc din Galileea nu s-a ridicat.*[91]

14. Zvonurile răspândite de unii cărturari, că Isus fusese conceput în păcat, îi descurajau pe oameni şi mai mult.

15. Fariseii şi conducătorii religioşi ai Israelului respectau credinţa lor tradiţională: *Noi nu suntem născuţi din desfrânare. Un tată avem: pe Dumnezeu.*[92]

16. După ce Petru i-a răspuns la întrebarea: *Cine zic oamenii că sunt Eu?,* Isus l-a întrebat iarăşi: *Cine ziceţi voi că sunt Eu?*

17. Petru, un om dintr-o bucată şi uneori nerăbdător, nu şi-a mai putut ascunde sentimentele şi i-a răspuns: *Noi credem că tu eşti Mesia.*

18. *Să nu spuneţi asta despre mine,* i-a prevenit Isus, *nici măcar între voi.*[93]

19. Iuda a fost întristat de aceste cuvinte, dar s-a mulţumit cu faptul că Isus nu negase că el era Mesia.

20. Totuşi, nu erau pregătiţi niciunul pentru următoarea dezvăluire a lui Isus: *Fiul Omului trebuie să pătimească multe şi să fie defăimat de bătrâni, de farisei şi de arhierei.*[94]

21. Iuda nu putea înţelege de ce Isus se referise la sine ca „Fiul Omului”. Nu-şi amintea pe Învăţătorul lui folosind aceste cuvinte înainte, când se referise la el însuşi şi formularea contrazicea tot ceea ce ajunsese el să creadă.

22. Iuda i-a întrebat pe ceilalţi ucenici dacă ei îl mai auziseră pe Isus numindu-se singur „Fiul Omului”. Şi Petru şi Iacob i-au confirmat că mai folosise aceste nume la începutul propovăduirii lui, de câte ori săvârşea minuni sau *când explicase cu ce putere ierta păcatele şi despre stăpânirea lui asupra sâmbetei.*[95] [xxi]

23. Iuda s-a luptat cu nedumerirea lui, până când şi-a amintit cuvintele prorocului Ezechiel, care folosise expresia „Fiul Omului” pentru a arăta diferenţa dintre prorocul muritor şi Dumnezeu, care luminează întotdeauna slăbiciunea fiinţelor omeneşti.

24. Iuda s-a gândit că Învăţătorul se referise probabil la Ezechiel, care susţinuse că Dumnezeul lui Israel îl alesese pe el, un simplu muritor, să readucă domnia Lui pe pământ.

25. Şi atât de bine cunoştea Iuda scripturile, încât le-a putut reaminti celorlalţi ucenici şi alt pasaj lămuritor din cartea profetului Daniel.

26. Daniel a avut un vis în care o mulţime de monştri ieşeau din mare, porniţi să distrugă totul. Iuda era convins că aceştia simbolizau Imperiul Roman, care distrugea vieţile, credinţa şi tradiţiile religioase ale Israelului.

27. Iuda şi-a amintit că acei monştri fuseseră chemaţi mai târziu la tronul lui Dumnezeu, pe care Daniel îl numeşte *Cel vechi de zile,* şi abia apoi învinşi şi distruşi.

28. Iuda a repetat cuvânt cu cuvânt pasajul din Daniel: *Am privit în vedenia de noapte, şi iată pe*

norii cerului venea cineva ca Fiul Omului şi El a înaintat până la Cel vechi de zile şi a fost dus în faţa Lui. Şi Lui I s-a dat stăpânirea, slava şi împărăţia, şi toate popoarele, neamurile şi limbile Îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veşnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăţia Lui nu va fi nimicită niciodată.[96]

29. Deşi Iuda simţea acum că înţelesese de ce Isus folosise expresia „Fiul Omului", a fost şi mai nedumerit când Învăţătorul le-a spus mai târziu ucenicilor: *Fiul Omului va fi omorât la Ierusalim, dar în cea de-a treia zi va învia din morţi.*[97]

30. Auzind prima dată aceste cuvinte, Petru a spus răspicat: „Învăţătorule, nu dorim să mergem cu tine la Ierusalim dacă asta va duce la moartea ta."

31. Mulţi au mai scris despre ceea ce s-a întâmplat mai departe, dar Iuda n-a putut uita niciodată cuvintele lui Isus şi le-a înţeles pe deplin.

32. Isus nu l-a binecuvântat pe Petru aşa cum spun Evangheliile dinainte, când a spus: *Mergi înapoia mea, Satană! Că nu cugeti cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor.*

33. Cuvintele lui Isus, *Mergi înapoia mea,* au fost folosite doar pentru a le reaminti ucenicilor despre chemarea lor. Când intrase în viaţa lor, le spusese: *Urmaţi-mă,* iar Iuda înţelesese să meargă în spatele lui, pentru că era Învăţătorul lor.

34. Isus le spunea ucenicilor să-l urmeze fără şovăială, oriunde ar fi dus drumul lui, cu toate că ştia că ei nu puteau înţelege deloc motivul pentru care le poruncea asta.

35. Iuda a înţeles la fel de bine ce dorea să le spună Isus folosind cuvântul *Satana* în prezenţa lor.

36. În limba aramaică, folosită de Isus când li se adresa ucenicilor, cuvântul *satana* înseamnă „oprelişte" sau cineva care se împotriveşte căilor Domnului.[xxii]

37. Aşa că, atunci când Isus a spus: *Mergi înapoia mea, Satană,* Iuda a înţeles ce însemnau cuvintele lui: *Sunteţi oprelişti în calea mea, mă împiedicaţi să duc la îndeplinire voia sfântă a Domnului, pentru că dorinţele voastre sunt omeneşti şi nu înţelegeţi căile Domnului.*[98]

38. Ucenicii s-au frământat toată noaptea să pătrundă înţelesul adevărat al cuvintelor lui Isus; mai ales când vorbise despre o viitoare călătorie la Ierusalim, unde va suferi şi va muri, dar după trei zile se va ridica din morţi, adeverind învierea Fiului Omului.

39. Oricât ar fi căutat, Iuda nu putea găsi în Tora niciun pasaj unde să fie asociate suferinţa, moartea şi îndeplinirea speranţelor de mântuire ale lui Israel. Cuvintele lui Isus l-au tulburat adânc.

40. Când s-a zărit lumina dimineţii, Isus i-a chemat pe toţi ucenicii.

41. Li s-a adresat solemn, zicându-le: *S-au împlinit zilele. Să mergem la Ierusalim.*[99]

42. Fără să mai schimbe vreun cuvânt, ucenicii s-au ridicat ca unul şi l-au urmat pe Isus, coborând muntele Hermon către câmpia care ducea la Ierusalim.

43. Toţi ucenicii ştiau că Mesia trebuia să intre în Oraşul Sfânt dacă avea să ceară tronul lui David. Dar stăteau cu teamă.

44. Dacă Isus nu i-ar fi prevenit că urma să sufere şi să moară, l-ar fi însoţit în călătoria aceea cu bucurie în inimă.

45. Pe vremea aceea, Iuda voia să creadă mai departe că porneau într-o călătorie care va duce la încoronarea mesianică a lui Isus şi dacă pentru asta ar fi trebuit să-şi sacrifice viaţa, Iuda ar fi făcut-o bucuros.

CAPITOLUL 12
Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor

1. Înainte de a porni în călătoria spre Ierusalim, Petru le-a împărţit sarcini ucenicilor.

2. Având în vedere rolul îndeplinit de Iuda când îi hrăniseră pe cei cinci mii de oameni, el a fost numit responsabil pentru vistieria comună.

3. El trebuia să se îngrijească de mâncare, haine şi adăpost pentru Isus, ucenici şi femeile care-i însoţeau.

4. Călătoria de la muntele Hermon la Ierusalim avea să fie lungă şi obositoare, durând mai multe zile. Cu toate că duceau o viaţă simplă, Iuda ştia că aveau, totuşi, nevoie de mult ajutor de-a lungul drumului pentru a sosi în Oraşul Sfânt pe deplin pregătiţi pentru ca Învăţătorul să apară ca aşteptatul Mesia şi regele Israelului.

5. Iuda mai ştia şi că pe drumul lung din Galileea la Ierusalim vor străbate şi locuri nesigure, mai ales în ţinutul Samariei, *căci samaritenii n-ar împărţi niciodată ceva cu un evreu.*[100]

6. Acest lucru s-ar fi schimbat dacă Învăţătorul îşi arăta puterea asupra acelora care se dovedeau oprelişti în calea lui.

7. Iuda s-a mai gândit şi la posibilitatea de a fi atacaţi de tâlhari pe drumul către Ierusalim.

8. Aceştia erau oameni disperaţi care nu mai puteau plăti birurile împovărătoare impuse de autorităţile romane. Ei fugiseră din sate şi oraşe şi se ascunseseră în munţi, unde trăiau în peşteri şi-i prădau pe străini, uneori chiar omorându-i.

9. Iuda se temea că Învăţătorul va dori să evite astfel de întâlniri şi va alege drumul mai lung şi mai sigur, traversând râul Iordan şi intrând în Iudeea prin sud.

10. Totuşi, după ce porniră, se dovedi repede că Isus prefera drumul mai scurt, ceea ce umplu inima lui Iuda de speranţă.

11. El a presupus că Isus dorea să-şi strângă o armată mare pe drum, astfel ca, intrând în Oraşul Sfânt, să-şi impună imediat autoritatea asupra oricărui necredincios.

12. Apropiindu-se de hotarul Samariei, Iacob şi fratele lui, Ioan, au fost trimişi să vestească venirea lui Isus.

13. Cu toate acestea, cei doi fraţi au descoperit dezamăgiţi că locuitorii primului sat în care au intrat nu arătau mare interes să-l întâmpine pe Isus.

14. Samaritenii nu doreau deloc să-i înştiinţeze pe romani despre prezenţa lui Isus, pentru ca apoi să li se radă satul de pe faţa pământului pentru că adăpostiseră un fals proroc şi pe adepţii lui.

15. Iacob şi Ioan s-au întors la Isus şi i-au cerut să-i pedepsească pe samariteni pentru lipsa lor de credinţă. *Doamne, vrei să zicem să se coboare foc din cer şi să-i mistuie, cum a făcut şi Ilie?*[{101}]

16. Isus i-a dezamăgit, răspunzând: *Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor,* aşa că au plecat în altă parte.[{102}]

17. Iuda era de acord cu ce judecaseră Iacob şi Ioan şi teama i-a crescut pentru ceea ce se putea întâmpla când ajungeau la Ierusalim.

18. Ceilalţi ucenici au îndeplinit porunca Învăţătorului fără să o discute şi au ocolit satul samaritean, evitând o înfruntare cu locuitorii lui.

19. Câţiva adepţi au venit din sat să-l urmeze pe Isus, dar erau puţini.

20. În seara aceea, în timp ce oamenii mâncau şi se odihneau, Isus s-a depărtat şi s-a adâncit în rugăciune, cu linişte şi ardoare.

21. Îngenunchind lângă Învăţător, Iuda l-a auzit rostind cuvântul *Abba.*[{xxiii}]

22. Acest fapt i-a întărit credinţa lui Iuda că Isus este într-adevăr fiul Domnului, deşi tot nu putea

înţelege de ce Învăţătorul continua să se numească singur *Fiul Omului.*

23. De ce prorocea Isus că va muri la scurtă vreme după intrarea în Ierusalim şi apoi, după trei zile, se va ridica din morţi şi va reveni la ucenicii lui înainte de a-şi lua locul la dreapta Tatălui ceresc?

24. Iuda a continuat să se roage ca Dumnezeu să-i dea lui Isus puterea de a-şi nimici vrăjmaşii după ce intrau în Ierusalim şi de a deveni regele Israelului, urmaşul lui David.

CAPITOLUL 13
Ia-ţi crucea şi urmează-mă

1. A doua zi de dimineaţă, când s-a înălţat soarele, Isus şi grupul ce-l însoţea, mărindu-se mereu, şi-au continuat călătoria către sud, spre Ierusalim.

2. Intrând în oraşul Enon, au fost întâmpinaţi de o mulţime mare, care voia să se alăture lui Isus, în marşul său triumfal.

3. Printre cei adunaţi acolo, se afla un tânăr bogat care avea multe pogoane de pământ, turme numeroase şi o puzderie de servitori.

4. Iuda a intrat în vorbă cu tânărul acela.

5. El i-a spus limpede că, dacă Isus îl asigura că-i va da o poziţie importantă după ce va ajunge rege al Israelului, el era gata să-şi sacrifice toată bogăţia şi să-l urmeze.

6. Conştient de ajutorul pe care-l puteau primi de la tânărul acela bogat, Iuda l-a condus direct la Învăţător, care l-a primit cu braţele deschise.

7. Încurajat de gestul lui Isus, tânărul a întrebat: *Învăţătorule bun, vei aduce împărăţia lui Dumnezeu în Israel?*

8. Isus a zâmbit: *De ce-mi zici bun? Nimeni nu este bun decât singur Dumnezeu.*[103]

9. Iuda a fost bucuros auzind răspunsul Învăţătorului, pentru că-i întărea credinţa lui evreiască şi nu dorea să-l considere pe Isus drept zeu, ca grecii. Nu aceasta era calea unui fiu adevărat al lui Israel. Este un singur Dumnezeu, YHWH[104] şi Mesia este trimisul lui aşteptat, dar nu Dumnezeu însuşi.

10. Încurajat şi el de răspunsul lui Isus, tânărul l-a întrebat cu îndrăzneală dacă poate deveni ucenicul lui.

11. Isus a spus: *Da, dar mai întâi trebuie să asculţi poruncile Domnului.*

12. *Care sunt acestea?*

13. *Să nu ucizi. Să nu săvârşeşti adulter. Să nu furi. Să nu mărturiseşti strâmb. Să nu înşeli pe nimeni. Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta.*

14. Tânărul a fost nedumerit, pentru că fusese învăţat să creadă în cele zece porunci cunoscute de la Moise. El a spus: *Învăţătorule, ascult toate poruncile de când eram copil.*

15. Isus a zâmbit şi dându-şi seama că tânărul era un om pios, s-a învoit să-l primească ucenic.

16. Tânărul a fost copleşit de bucurie şi l-a asigurat pe Iuda că era pregătit să renunţe la toate pentru a-l urma pe Învăţător.

17. Auzindu-i cuvintele, Isus a spus: *Mergi, vinde tot ce ai şi dă săracilor şi vei avea comoară în cer. Şi apoi ia-ţi crucea şi urmează-mă.*[105]

18. Iuda a fost abătut, ştiind că, dacă Isus voia să se încoroneze rege al Israelului, ca fiu al lui David şi Mesia, nu putea spera la asta ca profet rătăcitor, refuzând orice bogăţie. Mai rău, îi poruncise tânărului să vândă tot ce are şi să-şi împartă averea săracilor, ceea ce nu respecta vechile tradiţii ale Israelului.

19. În toată istoria Israelului, slava lui Dumnezeu se măsurase întotdeauna în bogăţia şi prosperitatea poporului.

20. În vremea când era rege David, evreii au ocupat multe pământuri, au avut recolte bogate şi turme mănoase. Acest lucru s-a putut realiza pentru că aveau un rege puternic, respectat şi temut de locuitorii ţărilor vecine.

21 Iuda fusese învăţat să creadă că în acel timp, Israelul fusese cu adevărat în comuniune cu Dumnezeu. Spera şi aştepta ca Isus să readucă ţara în aceeaşi poziţie de invidiat.

22. Nu cântase Solomon astfel pentru marele rege:

Şi va fi viu şi se va da lui din aurul Arabiei
şi se vor ruga pentru el pururea,
toata ziua îl vor binecuvânta pe el.

Fi-va belşug de pâine pe pământ până-n vârful munţilor,

pomii roditori se vor înălţa ca cedrii Libanului

şi vor înflori cei din cetate ca iarba pământului.

Numele lui va dăinui pe vecie,

cât va exista soarele, va fi pomenit numele lui.

Se vor binecuvânta întru el toate seminţiile pământului,

toate neamurile îl vor ferici pe el.[106]

23. Disperat, Iuda l-a văzut pe tânăr plecând.

24. Răspunsul tânărului bogat a fost: *Ai ales să urmezi un om periculos, care-i va duce la pierzanie pe mulţi din neamul Israelului.*[107]

CAPITOLUL 14
Mică este credinţa voastră

1. În vreme ce Isus şi ceata lui ponosită înaintau cu greu spre Ierihon, Iuda l-a prevenit pe Petru că vistieria li se golea şi Învăţătorul trebuia să afle acest lucru.

2. Petru a refuzat să-i dea vestea proastă şi i-a spus lui Iuda să-şi îndeplinească sarcinile date de Învăţător fără nicio întrebare.

3. Deşi era disperat, dispoziţia lui Iuda s-a îmbunătăţit când un cărturar darnic şi pios s-a apropiat de Isus. Acesta era un om priceput la interpretarea legilor lui Israel şi i-a spus lui Isus: *Învăţătorule, te voi urma oriunde vei merge.*

4. Dar Isus i-a răspuns: *Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuiburi, dar Fiul Omului nu are unde-şi rezema capul.*[108]

5. Cărturarul nu a putut înţelege ce voia să spună Isus prin termenul „Fiul Omului" şi a plecat din locul acela.

6. Un altul a venit la Isus şi i-a spus: *Vreau să te urmez, dar mai întâi, dă-mi voie să mă întorc în Galileea şi să-mi îngrop tatăl.*

7. Uluit, Iuda a ascultat răspunsul Învăţătorului: *Vino după mine şi lasă morţii să-şi îngroape morţii lor.*[109]

8. Toţi cei care au auzit aceste cuvinte ştiau că, pentru orice fiu al lui Israel, să-şi îngroape părintele este o datorie sacră, căci familia este în centrul vieţii evreului şi tatăl este capul familiei.

9. Omul acela l-a părăsit pe Isus şi a plecat în Galileea.

10. Iuda l-a întrebat pe Petru: „N-a fost una dintre cele zece porunci date lui Moise de Domnul pe muntele Sinai: *Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta ca să-ţi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământul pe care ţi-l va da YHWH, Dumnezeul tău?*[110]

11. Dar Petru nu l-a băgat în seamă şi le-a reamintit ucenicilor înţelesul adevărat al cuvintelor rostite de Isus: *Mergi înapoia mea, Satană.* Acestea l-au înspăimântat şi mai tare pe Iuda.{111}

12. Ştiind la ce se gândeau ei, Isus i-a strâns laolaltă pe ucenici şi le-a zis: *De ce vă este frică? Mică este credinţa voastră.*{112}

13. Iuda nu înţelegea de ce Isus îi pune la încercare astfel. Oare nu-şi arătaseră devotamentul de o mie de ori? Îi puseseră vreodată la îndoială autoritatea?

14. În seara celei de-a treia zile, Isus şi adepţii lui au ajuns pe coasta muntelui Tabor şi se pregăteau de odihnă la căderea nopţii.{xxiv}

15. Iuda împărţea mâncare şi pături, căci noaptea era rece, când l-a văzut pe Isus luându-i pe Petru, Iacob şi Ioan deoparte.{113}

16. Fără explicaţii, cei patru au început să urce coasta abruptă a muntelui.

17. Iuda şi ceilalţi ucenici au adormit şi nu s-au trezit decât în zori, când l-au văzut pe Isus în mijlocul lor. El a spus: *Să ne mai odihnim puţin, înainte de a ne continua călătoria.*{114}

18. Iuda a observat că Petru, Iacob şi Ioan vorbeau între ei în şoaptă.

19. S-a apropiat de Petru şi l-a întrebat: „Ce s-a întâmplat când aţi urcat cu Isus pe munte?”

20. Petru nu şi-a putut ascunde bucuria şi, deşi Învăţătorul le spusese să nu dezvăluie ce se întâmplase pe munte, nu a şovăit decât un moment şi i-a zis:

Am văzut o lumină puternică şi am văzut proroci din trecut vorbind cu Isus şi cerurile s-au deschis şi am auzit o voce care a spus: „Acesta este Fiul meu iubit, ascultaţi-i cuvintele.”

21. Apoi Petru i-a spus lui Iuda: „Înţeleg ce ne aşteaptă la Ierusalim şi mă împac acum cu gândul că Isus se va ridica din morţi.”{115}

22. Iuda s-a îndepărtat, neconsolat. Dacă Isus era Mesia cel aşteptat din neamul lui David, Regele Israelului, de ce să meargă la Ierusalim doar ca să fie omorât şi apoi să se scoale din morţi după trei zile? În tradiţia evreilor nu exista nimic scris sau spus despre asemenea întâmplare.

23. Dar Iuda a înţeles că gândul la moartea lui Isus nu-i mai tulbura pe Petru, Iacob şi Ioan, care erau stăpâniţi acum de vedenia pe care o avuseseră pe munte în acea noapte.

24. Pentru prima dată, Iuda a început să se îndoiască de faptul că Isus, în care crezuse şi căruia i se devotase atât de mult, era Mesia cel aşteptat de neamul lui Israel.

25. Iuda s-a depărtat de ceilalţi ucenici şi judeca de unul singur.

26. Când soarele a ajuns la amiază, Isus s-a oprit să se odihnească şi i-a adunat pe toţi adepţii în jurul lui. Li s-a adresat cu aceste cuvinte: *Fiul Omului se va da în mâinile oamenilor şi-l vor ucide. Dar Dumnezeu nu-l va părăsi. Şi va fi din nou cu voi, dincolo de moarte.*[116] [xxv]

27. Iuda îl iubea pe Învăţător mai presus de toţi oamenii şi după ce Ioan Botezătorul poruncise: *Iată Mielul lui Dumnezeu, mergeţi după el,* se devotase cu totul învăţăturii lui Isus.[117]

28. Dar Iuda era, totodată, un fiu bun al Israelului, care aştepta ca Isus să îndeplinească prorocirile înţelepţilor evrei şi acum se temea că acest Fiu al Omului nu avea nicio intenţie de a intra în Ierusalim ca să ceară tronul lui David pentru poporul lui.

29. Cântărind acestea, Iuda simţea o durere adâncă în inimă, căci totul i se părea pierdut dacă Isus continua pe calea pe care pornise. Romanii aveau să triumfe din nou şi chiar supravieţuirea Israelului era ameninţată.

CAPITOLUL 15
Aţi ales să urmaţi un om periculos

1. Isus şi ucenicii lui se apropiau de sfârşitul călătoriei către Ierusalim.

2. Au pus la cale să petreacă noaptea în Ierihon, înainte de a urca pantele Iudeii şi a intra în Oraşul Sfânt.

3. Pătrunseră pe porţile Ierihonului la căderea serii şi-i găsiră pe vânzătorii de la piaţă închizându-şi dughenele, pe când muncitorii care lucraseră la câmp se întorceau trudiţi acasă.

4. Cum mergea Isus pe străzi, localnicii s-au adunat în jurul lui, curioşi să-l vadă pe străinul din Galileea.[xxvi]

5. Zvonuri despre un nou proroc, poate chiar Mesia, ajunseseră la Ierihon cu ceva timp înaintea lui Isus. Ca mulţi alţi evrei, şi credincioşii din Ierihon trăiau cu speranţa că va veni cineva să-i elibereze de tirania romanilor.

6. Pe când Isus înainta pe străzi, unii s-au oprit doar ca să-l privească pe omul din Nazareth, *în vreme ce alţii l-au întâmpinat strigându-l: „Învăţătorule", „Rabi" sau chiar „Mesia", dar Isus şi-a văzut de drum, fără să răspundă vociferărilor mulţimii zgomotoase.*

7. Iuda a plecat de lângă Învăţător, căutând adăpost pentru noapte, unde Isus şi ucenicii să se poată odihni. A umblat zadarnic, pentru că nu mai aveau suficienţi bani pentru a acoperi cheltuiala, dacă voia să mai cumpere şi ceva de mâncare.

8. Iuda s-a întors cu mâinile goale şi l-a găsit pe Isus înconjurat de o mulţime tot mai numeroasă, înaintând încet pe străzile Ierihonului.

9. Deodată, Isus s-a oprit pe neaşteptate. A ridicat ochii spre un sicomor între crengile căruia stătea Zaheu, mai-marele vameşilor din oraş.

10. Zaheu, un om corupt şi slujbaş al romanilor, *era dispreţuit de evrei nu numai pentru că era*

păcătos, ci şi pentru statura lui măruntă.

11. Surprins, el a coborât ochii spre Isus. Mulţimea a tăcut, aşteptându-se ca vameşul să fie batjocorit. Doar îşi făcuse averea linguşindu-i pe romani şi acum era înconjurat din toate părţile de mulţime, neavând unde să scape.

12. Gloata a început să huiduiască şi oamenii au tăcut doar când Isus a ridicat mâna în semn de salut şi a spus: *Grăbeşte de coboară, Zaheu, pentru că trebuie să mă primeşti la tine acasă în seara aceasta.*

13. Zaheu a coborât dintre ramurile copacului şi i s-a alăturat lui Isus, intrând în mulţime.

14. Iuda a privit neîncrezător cum Isus l-a luat sub ocrotirea lui pe un om dispreţuit de evrei şi, mai rău, dorea acum să-şi petreacă noaptea sub acoperişul aceluia.

15. Zaheu a fost atât de copleşit de mila lui Isus, încât a declarat mulţimii surprinse: *Iată, Doamne, dăruiesc săracilor jumătate din bunurile mele. Şi dacă am înşelat pe cineva, îi voi înapoia paguba împătrit.*

16. Localnicii au aclamat zgomotos cuvintele acelea. Apoi i-au dat voie lui Zaheu să alerge înainte acasă, pentru a le spune servitorilor că Isus şi ucenicii lui vor fi oaspeţi acolo în seara aceea.

17. Iuda nu înţelegea de ce Isus îi poruncise tânărului bogat să se despartă de toate bunurile lui şi să-şi dăruiască averea săracilor, iar lui Zaheu îi dădea voie să-şi păstreze jumătate din bogăţii.

18. Petru nu i-a putut explica acest fapt şi a fost şi el nedumerit că Isus dorea să-şi odihnească fruntea în casa unui om care fusese alungat în public din sinagogă pentru păcatele lui.

19. Mulţimea din jurul lui Isus era la fel de năucită. Majoritatea l-au privit în tăcere, unii au izbucnit în râs, iar alţii i-au întors spatele.

20. Isus i-a lăsat şi a pornit spre casa lui Zaheu, în timp ce Iuda şi ceilalţi ucenici l-au urmat cu îndoială.

21. Intrând în casa vameşului, Isus i-a salutat astfel pe servitorii surprinşi: *Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, căci şi acesta este fiu al lui Abraham.*[118]

22. Iuda a fost revoltat că Învăţătorul lui îi putuse pomeni alături pe Abraham şi pe Zaheu. Oare nu era unul părintele poporului, iar celălalt, un păcătos dispreţuit?

23. După ce frânseseră pâinea, Isus le-a vorbit ucenicilor. I-a prevenit din nou că zilele lui se împlineau şi că era pe cale să se întoarcă la Tatăl, dar după trei zile se va ridica din morţi şi va veni din nou în mijlocul lor.[119]

24. Iuda a fost descurajat auzindu-l pe Isus vorbind despre moartea lui, dar nu i-a mai cerut atunci explicaţii Învăţătorului.

25. Iuda nu a putut dormi în noaptea aceea, sub acoperişul unui om necurat, care-şi datora poziţia şi averea unui neam de necredincioşi.

26. În vreme ce ceilalţi dormeau, Iuda îşi frământa mintea cu multele probleme pe care le ridicase învăţătura lui Isus.

27. De când coborâseră de pe muntele Tabor, acţiunile Învăţătorului nu fuseseră acelea ale unui conducător mântuitor, hotărât să intre în triumf în Ierusalim şi să ceară tronul lui David pentru Israel.

28. Fără o armată care să-l sprijine, lui Iuda îi era teamă de ce i s-ar fi putut întâmpla Învăţătorului după ce ar fi intrat în Oraşul Sfânt.

29. Atâţia dintre duşmanii lui Isus, printre care bătrânii şi fariseii, ar fi căutat şi cea mai mică scuză pentru a-l defăima şi chiar distruge.

30. Iuda îşi amintea înălţarea sufletească de care fusese cuprins când i se alăturase lui Isus. Fusese copleşit de puterea învăţăturii lui şi mândru de a se număra printre cei doisprezece ucenici ai Învăţătorului.

31. Dar acum, trebuia oare să se împace cu faptul că Isus nu era decât un profet şi că tânărul bogat avusese dreptate când îl avertizase: *Ai ales*

să urmezi un om periculos, care îi va duce la pierzanie pe mulţi din neamul Israelului?[120] [xxvii]

CAPITOLUL 16
Mergi şi fă şi tu asemenea

1. L-au putut auzi cu mult înainte de a-l vedea.

2. Bartimeus cel orb cerşea în acelaşi colţ de stradă în fiecare zi, de la răsăritul la apusul soarelui.

3. În acea dimineaţă, la plecarea lui Isus din Ierihon, strigătul lui Bartimeus a sunat altfel decât oricând în trecut şi Iuda a presupus că Învăţătorul nu-l va lua în seamă: *Isuse, fiu al lui David, milostiveşte-te de mine.*

4. Petru a alergat înaintea lui Isus, pentru că Învăţătorul le poruncise ucenicilor să nu lase pe nimeni să-l numească *Fiu al lui David.*

5. I-a poruncit cerşetorului să-şi ţină gura.

6. Dar Bartimeus, ştiind că Isus era pe aproape, a strigat şi mai tare: *Isuse, fiu al lui David, milostiveşte-te de mine.*

7. Auzind aceste cuvinte, Isus a zis: *Chemaţi-l.*

8. Andrei s-a dus la Bartimeus, l-a ajutat să se ridice şi l-a condus la Isus. Orbul a căzut în genunchi.

9. Isus l-a privit cu milă şi l-a întrebat: *Ce aştepţi de la mine?*

10. Bartimeus a ridicat fruntea şi a cerut: *Doamne, dă-mi înapoi vederea.*

11. Isus şi-a atins limba şi apoi a uns cu salivă orbitele lui Bartimeus, zicând: *Mergi în pace, credinţa ta te-a vindecat.*[{121}]

12. Inima lui Iuda s-a umplut din nou de speranţă. Un cerşetor orb îl numise pe Isus *Fiu al lui David* şi Învăţătorul nu-i negase vorbele.[{xxviii}]

13. Oare acesta era, în sfârşit, semnul că Isus accepta, cu puţin timp înainte de a intra în Oraşul Sfânt, că el era Mesia şi-l va face pe YHWH rege şi stăpân absolut?

14. Un cărturar credincios din Ierusalim a părăsit Oraşul Sfânt pentru a-l căuta pe Isus, căci

auzise spunându-se că fiul tâmplarului din Nazareth era Mesia cel aşteptat.

15. Cărturarul a călătorit o zi şi o noapte înainte de a ajunge la o mare mulţime care urma un om ce străbătea drumul de la Ierihon la Ierusalim.

16. Apropiindu-se de Isus, cărturarul a întrebat: *Învăţătorule, ce să fac ca să moştenesc viaţa de veci?*

17. Zâmbindu-i, Isus a întrebat şi el: *Ce este scris în lege?*

18. Cărturarul a răspuns: *Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi.*

19. Isus i-a zis: *Fă aceasta şi vei fi viu.*

20. *Dar cine este aproapele meu?* a continuat cărturarul, crezând că-l poate încurca.

21. Isus s-a aşezat pe marginea drumului prăfuit şi i-a răspuns astfel cărturarului: *Un negustor care călătorea pe acest drum a căzut între tâlhari, care l-au jefuit şi l-au lăsat aproape mort.*

22. Un fariseu care trecea pe acolo, l-a lăsat pe om să zacă pe drum pentru că a crezut că era mort şi dacă l-ar fi atins, ar fi devenit necurat şi n-ar mai fi putut să intre în Împărăţia cerului.

23. *După un timp, a trecut pe acolo un preot. Şi el s-a temut să-l ajute pe cel căzut, gândindu-se că, dacă era viu şi se va atinge de sângele lui, va deveni necurat şi nu va mai putea intra în Împărăţia cerului.*

24. *După ceva vreme, a trecut un samaritean şi văzând trupul zăcând acolo, a sărit imediat în ajutorul negustorului. I-a curăţat şi i-a legat rănile, apoi l-a ridicat şi l-a urcat pe măgarul lui, ducându-l la hanul cel mai apropiat. I-a dat doi bănuţi hangiului, ca să aibă grijă de rănit până se va face bine. Înainte de a pleca mai departe, samariteanul i-a spus hangiului: „Oricât vei cheltui cu acest om, am să-ţi plătesc când mă întorc pe aici.”*

25. Uitându-se la cărturar, Isus l-a întrebat: *Care dintre aceşti oameni era aproapele lui?*

26. Cărturarul a rămas supărat, pentru că Isus îl încurcase, făcându-l să recunoască faptul că samariteanul se dovedise a fi aproapele celui jefuit.

27. Isus s-a ridicat în picioare şi a zis: *Mergi şi fă şi tu asemenea.*[122]

28. Isus şi-a continuat drumul către Ierusalim şi ucenicii lui l-au urmat.

29. Iuda l-a căutat apoi pe cărturar, pentru că nu înţelegea de ce Învăţătorul a povestit o parabolă în care un samaritean – om dintr-un neam duşman evreilor – arată mai multă milă pentru nenorocirea unui semen decât un fariseu sau un preot.

30. Iuda l-a găsit pe cărturar în rândurile din spate ale mulţimii, fierbând de mânie pentru că fusese umilit în public, în faţa unor oameni simpli.

31. Iuda a mers lângă el şi a început să-i spună despre multele fapte bune la care fusese martor de când devenise ucenicul lui Isus.

32. Cărturarul a ascultat în linişte, dar a mai trecut un timp până când a fost dispus să accepte că Isus era un om al lui Dumnezeu.

33. Când s-au oprit să se odihnească noaptea, Iuda spera că-l convinsese pe cărturar să meargă alături de ei a doua zi, când vor intra în Oraşul Sfânt. Întrebându-l, cărturarul a dat din cap, dar nu a spus nimic.

34. În timpul cinei, încrederea lui Iuda a crescut. I-a mărturisit cărturarului că şi el avea îndoieli cu privire la ceea ce se putea întâmpla când Învăţătorul lui va pune piciorul în Ierusalim.

35. Iuda a recunoscut că se temea că Isus putea fi în primejdie din cauza nenumăraţilor săi duşmani care abia aşteptau să-l vadă greşind sau chiar pierdut.

36. Cărturarul i-a sugerat: „Poate că ar fi înţelept ca Isus să nu fie văzut acum la Ierusalim şi să se întoarcă mai bine în Galileea."

37. Iuda a spus: „Este prea târziu pentru aceasta. Învăţătorul şi-a hotărât calea şi nu va lua în socoteală întoarcerea. Este vremea Paştelui şi el crede că duce la îndeplinire voinţa lui Dumnezeu.”

38. Cărturarul i-a răspuns: „Atunci trebuie să-l salvezi de el însuşi şi pentru aceasta, te poţi bizui pe mine.”

39. Iuda l-a ascultat atent pe cărturar, care-i arăta cum putea fi salvat Isus.

40. Cărturarul a fost chiar de acord să-i vină oricând în ajutor, dacă Iuda s-ar fi temut că Învăţătorul este în primejdie.

41. Iuda a dormit bine pentru prima dată după multe zile, încrezător că, în faţa pericolelor care-l pândeau pe Isus la intrarea în Ierusalim, îşi asigurase un aliat care se bucura de trecere şi-l putea sprijini.

42. A doua zi de dimineaţă, când Iuda s-a trezit, i s-a spus că acel cărturar plecase deja mai devreme către Ierusalim.

43. Iuda a plecat să-l caute pe Isus şi l-a găsit printre ucenicii lui. Învăţătorul îi încuraja să străbată şi ultima bucată de drum până la Oraşul Sfânt.

44. Deşi ceilalţi ucenici, chiar şi Petru, păreau nesiguri de soarta lor în viitor, Iuda avea acum încredere că Isus nu va mai fi în primejdie după ce va intra în Ierusalim.

CAPITOLUL 17
Îi este de folos Domnului

1. La început, s-au auzit sunete de corn, urmate de rumoare de voci, crescând tot mai tare.

2. Şiruri de oameni năpădeau porţile oraşului şi urcau pe deal să-l întâmpine pe Isus, căci se zvonise că marele Învăţător venea din Bethania.

3. Pe când mulţimea sporea, *Isus a poruncit la doi dintre ucenici să meargă într-un sat apropiat. Acolo vor găsi un asin neîncălecat vreodată, priponit lângă un hambar.*

4. Isus a spus: *Dezlegaţi animalul şi aduceţi-mi-l. Dacă vă întreabă cineva cu a cui putere faceţi asta, spuneţi-i: „Îi este de folos Domnului" şi va da drumul dobitocului.*

5. Ucenicii au plecat de lângă Isus şi au intrat în sat, unde au găsit un asin legat lângă un hambar. Când l-au eliberat, cineva care se uitase la ei i-a întrebat: *De ce dezlegaţi asinul?*

6. Ucenicii au răspuns: *Îi este de folos Domnului* şi omul nu le-a mai pus nicio întrebare.

7.*I-au adus asinul lui Isus şi, după ce i-au acoperit spinarea cu un veşmânt, Isus a stat pe dobitoc şi şi-a continuat drumul spre Ierusalim.*

8. *Mulţi şi-au scos hainele şi le-au aşternut în calea lui Isus, în vreme ce alţii au tăiat ramuri din copaci şi le-au aşezat pe cărarea pe unde trecea el.*

9. Pe când Isus se apropia de porţile oraşului, oamenii au început să fluture ramuri de palmier, strigând: *Osana! Binecuvântat este cel ce vine în numele Domnului, regele lui Israel! Osana în înaltul cerului!*[123]

10. Iuda a privit abătut cum Isus pătrunde pe porţile Oraşului Sfânt călare pe un asin.[124] [xxix]

11. Oare cum spera Învăţătorul să pună stăpânire pe Templu şi să-i alunge pe romani, dacă

umbla călare pe un asin şi nu avea decât un grup de adepţi entuziaşti şi dezordonaţi drept armată?

12. Iuda a ridicat ochii spre sumbra fortăreaţă Antonia, care domina oraşul şi unde ştia că stătea cantonată o legiune de soldaţi.

13. La cel mai mic semn de revoltă, marile porţi de lemn se vor deschide şi va apărea o falangă de soldaţi romani.

14. Dar romanii nici nu s-au obosit să-şi părăsească fortăreaţa, pe când Isus înainta încet spre Templu, iar mulţimea, pierzându-şi credinţa că el ar fi putut fi Mesia, a început să se subţieze şi să se împrăştie.

15. Inima lui Iuda se întărise când orbul Bartimeus îi strigase lui Isus *Fiu al lui David,* şi Învăţătorul nu se împotrivise. Dar, decizia lui Isus de a intra în Ierusalim călare pe un asin nu avea să-i convingă nici măcar pe oamenii simpli că acesta era Mântuitorul care venise în triumf să-i alunge, în sfârşit, pe păgâni din Oraşul Sfânt.

16. Iuda i-a împărtăşit îndoielile sale lui Petru, care i-a reamintit doar cuvintele lui Isus: *Mergi înapoia mea, Satană, căci tu mergi pe căile oamenilor, nu pe calea Domnului. Şi noi trebuie să împlinim voia Domnului.*[{125}]

17. Iuda a spus: „Dar unde scrie în legile noastre că Mesia va intra în Oraşul Sfânt călare pe un asin?"

18. Petru şi-a ridicat ochii spre cer şi, inspirat parcă de sus, a rostit cuvintele profetului Zaharia:

Bucură-te foarte, fiica Sionului,

veseleşte-te, fiica Ierusalimului,

căci iată Împăratul tău vine la tine drept şi biruitor,

smerit şi călare pe asin, pe mânzul asinei.[{126}]

19. Descălecând de pe asin, Isus a intrat în Templu şi s-a rugat.[{xxx}]

20. *Spre seară, s-a întors în Bethania cu o parte dintre ucenicii lui, să petreacă noaptea aceea*

acasă la Lazăr şi la cele două surori ale lui, Marta şi Maria.[127]

21. Iuda nu şi-a însoţit Învăţătorul la Bethania, ci a rămas la Templu, unde l-a căutat pe cărturarul cu care se împrietenise pe drumul de la Ierihon.

22. L-a găsit pe cărturar, a mers la el acasă, au frânt pâine şi au băut vin amândoi.

23. „Ce va face el mâine?" a întrebat cărturarul.

24. Iuda a răspuns: „Fiind Pastele, se va întoarce la Ierusalim şi va merge la Templu. Ar putea înfăptui minuni şi alunga duhuri necurate şi mulţi vor crede că el este Mesia şi pentru aceasta îl vor urma."

25. Cărturarul a spus: *Învăţătorul tău este un om bun şi sfânt, dar, dacă le dă oamenilor speranţe amăgitoare, se va sfârşi cu vărsare de sânge, iar romanii ne vor distruge cu siguranţă tot poporul.*[128]

26. Iuda ştia că învăţatul grăise adevărul şi temându-se pentru siguranţa Învăţătorului, s-a hotărât să se încreadă în bunul cunoscător al legilor sfinte.

27. Iuda i-a mărturisit aceluia: „Nu mai cred că Isus este Mesia, dar Ioan Botezătorul l-a numit Mielul lui Dumnezeu şi nu trebuie să-l lăsăm să moară de mâna romanilor."[129]

28. Cărturarul a fost de acord şi a promis că-l va ajuta pe Iuda. „Trebuie să-l convingi pe Isus să plece din oraş şi, împreună cu ceilalţi ucenici, să-l însoţeşti înapoi în Galileea, unde romanii nu-l vor mai tulbura."

29. Iuda a fost de acord şi, înainte de a pleca, i-a promis cărturarului că, *la momentul prielnic şi locul potrivit, îi va da de ştire.*[130]

30. Iuda a plecat de la casa cărturarului şi s-a dus la Bethania.

31. Trecând pe lângă fortăreaţa Antonia, i-a auzit pe soldaţii romani strigând: „Iudeii sunt

porci!”, insultă cu atât mai mare pentru evrei cu cât era rostită de sărbătoarea Paştelui.

32. Ieşind din oraş şi luând calea în sus, pe dealul Bethaniei, Iuda simţea că de pe umeri i s-a ridicat o mare greutate, pentru că el singur dintre toţi ucenicii îl putea salva acum pe Învăţător şi odată cu el, întreg Israelul.

CAPITOLUL 18

Trebuie să moară ca să ne salveze neamul

1. Se apropia sărbătoarea Paştelui şi mulţi evrei veniseră din toate părţile Israelului şi unii şi mai de departe, pentru a petrece ziua cea mare în Oraşul Sfânt.

2. Isus a poruncit la doi ucenici să se întoarcă la Ierusalim. A spus: Mergeţi în cetate şi vă va întâmpina un om ducând un vas de lut cu apă. *Mergeţi după el şi unde va intra, spuneţi stăpânului casei că Învăţătorul zice: Unde este odaia de oaspeţi, în care să mănânc Paştele împreună cu ucenicii mei? Iar el vă va arăta un foişor mare, gata aranjat. Acolo să pregătiţi pentru noi.*[131]

3. O femeie a intrat în casa Martei şi Mariei din Bethania, unde se odihnea Isus.

4. *A căzut la picioarele lui Isus şi tăcută, a luat un vas din alabastru şi a uns picioarele lui cu nard curat, apoi le-a şters cu pletele ei. Toată încăperea s-a umplut de mireasma dulce a unsorii preţioase.*[132]

5. Iuda s-a supărat şi nu şi-a putut ascunde neplăcerea. De ce i se permisese acestei femei să atingă trupul lui Isus, pângărind astfel tradiţiile Israelului?

6. Iuda l-a întrebat pe Învăţător: *De ce nu am vândut nardul acesta pentru trei sute de dinari?*[133]

7. Isus a răspuns: *Las-o, a făcut bine, căci pentru ziua îngropării mele l-a păstrat.*[134]

8. Femeia a plecat repede, iar Iuda a rămas sfâşiat de îndoială.

9. *Câţiva dintre ucenici au murmurat chiar că Iuda ar fi vrut să păstreze banii aceia pentru el.*[135]

10. Iuda i-a spus cu reproş lui Petru: „Vistieria noastră nu mai are bani decât ca să trăim de azi pe mâine.”

11. Petru nu era sigur de motivele lui Iuda şi s-a îndepărtat de el.

12. Cărturarul s-a dus la Sanhedrin şi l-a înştiinţat pe mai-marele preoţilor de tot ce-i spusese Iuda.[xxxi]

13. Un fariseu a spus: „Ce este de făcut dacă Isus săvârşeşte multe minuni? Atunci nu putem sta împotriva lui pe faţă.”

14. Caiafa, mai-marele preoţilor în acel an, a spus: *Trebuie să moară, dar nu în zi de sărbătoare, căci s-ar putea răscula poporul.*

15. Cărturarul a spus: *Dar dacă-l lăsăm singur, poporul nostru poate fi nimicit.*[136]

16. Caiafa a zis: *Nu înţelegi. Trebuie să moară ca să ne salveze neamul.*[137]

17. Un altul a întrebat: „Cum se va face asta?”

18. Cărturarul a răspuns: „Iuda ne va duce la el şi-l vom aresta pe Isus din Nazareth, apoi îl vom acuza de păcat şi blasfemie.”

19. Apoi, cărturarul a mai spus: „Trebuie să răspândim vestea în Templu că unul dintre ucenicii lui l-a trădat.”

20. Din ziua aceea, Sanhedrinul a plănuit să-l dea morţii pe Isus.[138]

CAPITOLUL 19
Daţi Cezarului ce-i al Cezarului

1. Isus a venit din Bethania şi s-a îndreptat spre Templu.

2. O mare mulţime s-a adunat să-l privească pe Isus înaintând încet prin Ierusalim. Când a ajuns la Templu, l-a găsit plin de credincioşii care aşteptau să-i audă cuvintele marelui Învăţător şi să se lumineze cu privire la lege, din spusele lui.

3. Pe drumul din Bethania, Isus fusese liniştit şi milostiv cu toţi cei ce-l înconjurau, dar dispoziţia lui s-a schimbat de îndată ce a intrat în Templu.

4. A găsit în curte tarabe cu marfă, unde se vindeau animale mici şi păsări care puteau fi sacrificate de cumpărători în Templu.

5. Isus nu şi-a putut ascunde mânia.

6. A răsturnat tarabele unde zarafii dădeau monede romane pentru monede de Tir, pe care nu apărea niciun chip.[xxxii]

7. Apoi Isus a făcut un bici din frânghii împletite şi a mânat afară animalele, dând drumul porumbeilor din colivii şi spunând: *Luaţi acestea de aici; nu faceţi casa Tatălui meu casă de neguţătorie.*[139]

8. Iuda nu a fost de acord cu amestecul lui Isus în obiceiurile oamenilor, pentru că ştia că evreii pot săvârşi ritualurile lor religioase în Templu dacă neguţătoria este permisă în curte.

9. Atunci, unul dintre bătrâni l-a întrebat pe Isus: *Ce semn ne arăţi că ai dreptul să faci acestea?*

10. Isus i-a răspuns: *Dărâmaţi Templul acesta şi în trei zile îl voi ridica.*

11. Bătrânii au zis: *În patruzeci şi şase de ani s-a zidit Templul acesta! Şi tu îl vei ridica în trei zile?*[140]

12. Iuda şi-a dat seama că Învăţătorul vorbea despre Templul trupului lui, pe care promisese că-l

va ridica din morţi după trei zile, ceea ce el încă nu putea accepta.

13. Iuda s-a uitat la omul pe care-l iubea şi s-a gândit la cuvintele lui Ioan Botezătorul: *Tu eşti cel ce va să vină sau să căutăm pe altul?*{141}

14. Un saducheu, care nu putea accepta învierea, pentru că era împotriva celor mai adânci credinţe ale lui, a insistat ca Isus să explice ce dorise să spună.

15. Isus a răspuns: *Dumnezeul lui Abraham, Isaac şi Iacob este Dumnezeul celor vii. Deci părinţii neamului trebuie să fie vii la judecată.*{142}

16. Un alt bătrân a înaintat, sperând şi el să-l învingă pe Isus cu vorba şi a zis: *Învăţătorule, ştim că adevărat eşti şi nu-ţi este teamă de nimeni, aşa că spune-ne, se cuvine a da tribut Cezarului sau nu?*

17. Isus a spus: *Aduceţi-mi un dinar.* Omul care vorbise i-a înmânat o monedă pe care apărea chipul Cezarului. Isus a întrebat: *Al cui chip este pe această monedă?*

18. *Al Cezarului,* a răspuns bătrânul.

19. Atunci Isus i-a spus în răspăr: *Daţi Cezarului ce este al Cezarului, iar lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu.*{143}

20. A înaintat şi un cărturar.

21. Iuda l-a recunoscut imediat pe omul care îi promisese ajutor dacă Isus era în pericol.

22. Cărturarul i-a pus o întrebare aflată chiar în inima tradiţiei iudaice: *Este Mesia fiul lui David?*

23. Isus i-a răspuns cu cuvintele lui David, dintr-o cântare pentru Israel: *Zis-a Domnul Domnului meu: „Şezi de-a dreapta mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii tăi aşternut picioarelor tale."*{144}

24. Apoi, întorcându-se spre mulţimea din jur, Isus a mărturisit: *Dacă David îl numeşte pe Mesia Domn, atunci Mesia nu poate fi fiul lui David.*{145}

25. În timp ce aceia din jurul lui erau copleşiţi de învăţătura lui puternică, mai mulţi bătrâni şi farisei au plecat de la Templu la sfatul Sanhedrinului.

26. Acolo, au hotărât că Isus trebuia să moară.

CAPITOLUL 20
Unul dintre voi mă va vinde

1. Isus şi ucenicii lui s-au întâlnit în foişorul unde Petru şi Andrei pregătiseră cina pentru sărbătoarea Paştelui.

2. Aşezându-se la cină, ucenicii au început să vorbească în şoaptă.

3. Erau îngrijoraţi după cele văzute la Templu în dimineaţa aceea şi chiar se temeau că dispoziţia Învăţătorului s-ar putea schimba dintr-odată, aşa cum se întâmplase mai devreme.

4. Au recunoscut unii faţă de alţii că nu mai ştiau ce urma să se întâmple, cu Isus sau cu ei.

5. Când Isus şi-a ridicat, într-un târziu, fruntea şi a vorbit, cuvintele lui i-au mirat pe toţi: *Adevărat grăiesc vouă, că unul dintre voi, care mănâncă împreună cu mine, mă va vinde.*[146]

6. Fiecare ucenic a stăruit că nu putea fi el acela.

7. Iuda ştia că era nevinovat, pentru că ţelul lui era doar acela de a-l salva pe Isus de la o moarte inutilă.

8. Petru a fost cel mai stăruitor. El a spus că nu poate fi el vânzătorul, căci el şi-ar da bucuros viaţa pentru Isus.

9. Isus s-a uitat cu tristeţe la Petru şi a spus: *Adevărat grăiesc ţie: Că tu astăzi, în noaptea aceasta, mai înainte de a cânta de două ori cocoşul, de trei ori te vei lepăda de mine.*[147]

10. Petru însă spunea stăruitor: *Chiar de-ar fi să mor cu tine, nu te voi tăgădui.*[148]

11. Isus a închis ochii şi a început să slujească Paştele, ridicând pe rând ierburi amare, pâine, vin şi alte lucruri care amintesc de Exodul evreilor din Egipt.[xxxiii]

12. Ucenicii ştiau că repetarea Exodului nu era un simplu gest, pentru că toţi evreii cred că Dumnezeu este prezent la masa de Paşti.

13. Totuşi, când Isus a deschis ochii şi a ridicat pâinea nedospită, nu s-a referit la mana primită de evrei în pustiu, aşa cum se aşteptau ucenicii.

14. El a vorbit, spunându-le cuvinte nemaiauzite: *Luaţi şi mâncaţi, acesta este trupul meu.*

15. Fiecare ucenic a luat din pâine şi a mâncat.

16. Isus a ridicat apoi cupa cu vin, fără să amintească momentul când Dumnezeu a despărţit Marea Roşie. În loc de asta, a spus: *Acesta este sângele meu, al legii celei noi, care pentru mulţi se varsă.*[149]

17. Ucenicii au băut pe rând din vin, deşi le era teamă că Isus vorbea despre moartea lui apropiată.

18. Iuda tot mai credea că-l va putea salva pe Învăţător şi că toţi ucenicii îi vor aproba cutezanţa.

19. *După ce a luat pâinea, Iuda a ieşit numaidecât. Şi era noapte.*[150]

20. S-a îndreptat repede spre casa cărturarului, care l-a întâmpinat bucuros.

21. Acela i-a spus lui Iuda: „Am strâns mai mulţi apărători credincioşi lui Isus, al căror ţel este doar acela de a-l salva de la o moarte zadarnică."

22. Iuda i-a mulţumit şi i-a spus cărturarului: „După cina de Paşti, Isus va merge pe Muntele Măslinilor, unde el şi ucenicii se vor ruga."

23. „Când vei veni, ţi-l voi arăta pe Învăţător, aşa ca să ne putem întoarce în Galileea şi să-l salvăm de la o moarte zadarnică."

CAPITOLUL 21
Învăţătorule, Învăţătorule!

1. Iuda a plecat de la casa cărturarului şi s-a dus pe Muntele Măslinilor.

2. Ajungând la un loc pe nume Ghetsemani, l-a găsit pe Isus în genunchi, adâncit în rugăciune.

3. *Mulţi dintre cei ce-l urmaseră pe Isus erau răspândiţi pe munte, unii se rugau, alţii dormeau duşi.*[151]

4. Iuda s-a apropiat de Învăţător şi când a ajuns la câţiva paşi de el, a îngenuncheat şi a început să se roage.

5. Isus s-a ridicat deodată şi, înălţând braţele către cer, a zis: *Doamne, la tine toate sunt cu putinţă, depărtează de la mine paharul acesta; dar fie nu ce voiesc eu, ci ceea ce voieşti tu.*[152]

6. Auzind aceste cuvinte, Iuda s-a umplut de speranţa că Învăţătorul era dornic să se întoarcă în Galileea şi să evite moartea pe care şi-o prezisese mai devreme.

7. Iuda s-a îndreptat încet către Isus. L-a îmbrăţişat, i-a spus: *„Învăţătorule" şi* l-a sărutat pe obraz.[153]

8. Isus l-a luat în braţe şi Iuda a fost copleşit de mila lui.

9. Deodată, din întuneric a apărut un pâlc de soldaţi de la Templu, cu felinare, torţe, bâte, măciuci şi alte arme.

10. Isus l-a lăsat pe Iuda şi s-a întors către ei, *căci ştia toate cele ce vor veni asupra lui.*[154]

11. Iuda s-a dat înapoi îngrozit, dându-şi seama deodată că la el se gândise Învăţătorul când spusese la cina de Paşti: *Unul dintre voi, aceştia doisprezece, mă va vinde.*[155]

12. *Isus s-a întors spre soldaţi şi i-a întrebat: „Pe cine căutaţi?"*

13. *Ei au răspuns: „Pe Isus din Nazareth."*

14. *„Eu sunt acela” a zis Isus.*[156]

15. Iuda a fost şocat văzându-l printre cei care-l arestau pe Isus pe cărturarul care se dăduse drept prietenul lui.

16. S-a repezit spre el cu pumnii strânşi, strigând: „M-ai vândut.” Dar doi soldaţi l-au ţinut de braţe. Iuda l-a scuipat pe cărturar.

17. Privindu-l pe acela, Isus a zis: *Aţi venit ca la un tâlhar, cu săbii şi cu toiege, ca să mă prindeţi? În fiecare zi eram la voi în Templu, învăţând, şi nu m-aţi prins, dar aţi venit în puterea nopţii ca să mă duceţi.*[157]

18. Soldaţii îl ţineau nemişcat pe Iuda, iar cărturarul s-a întors spre Isus şi i-a zis: *Nu înţelegi. Este mai de folos să moară un om pentru popor, decât să piară tot neamul.*[158]

19. Ucenicii s-au trezit şi ei din toropeală şi văzându-l pe Isus între soldaţii şi slujbaşii Templului, au fost cuprinşi de groază.

20. *Toţi s-au lepădat de Isus şi au fugit.*[159]

21. *Pe când fugeau, un soldat l-a prins pe unul dintre ei, care avea doar o fâşie de pânză în jurul şoldurilor, dar tânărul şi-a lăsat îmbrăcămintea în mâinile soldatului şi a fugit gol.*[160]

22. Iuda a fost eliberat şi a rămas pe loc, privind cum îl duceau pe Isus de acolo.

CAPITOLUL 22
Nu cunosc pe omul acesta

1. Iuda a aşteptat ca soldaţii care-l duceau pe Învăţătorul lui să dispară din raza vederii, apoi s-a luat după ei, ţinându-se la depărtare.

2. Deşi nu mai credea că Isus era Mesia, Iuda preţuia încă mărturisirea lui Ioan Botezătorul: *Iată Mielul lui Dumnezeu.*[161]

3. El încă spera că şi în acest ceas târziu mai exista o cale de a-l salva pe Isus.

4. S-a uitat şi a văzut că Isus era dus la casa lui Caiafa, mai-marele preoţilor, unde urma să aibă loc o judecată a cărei sentinţă fusese stabilită dinainte.

5. Iuda şi-a tras gluga pe cap şi a dispărut în spatele unei coloane din grădină.

6. I-a ascultat pe cei nevinovaţi şi creduli cum vorbeau şi-şi împărtăşeau ultimele zvonuri răspândite de cărturarii şi păzitorii Sanhedrinului.

7. Unul spunea: „Isus din Nazareth a fost arestat şi acuzat de blasfemie."

8. Altul: „Nimeni n-a dorit să-i ia apărarea."

9. Şi încă altul: „Toţi ucenicii lui au fugit când i-au văzut pe soldaţii de la Templu."

10. Iuda a ieşit din umbră. Încă mai spera să primească ajutor de la cărturarul din Sanhedrin şi să obţină eliberarea lui Isus şi permisiunea de a se întoarce în Galileea, cu condiţia de a nu mai reveni niciodată la Ierusalim.

11. Apoi a văzut un om încovoiat ascunzându-se într-un colţ îndepărtat al curţii.

12. Iuda s-a apropiat de Petru, crezând că împreună vor putea mărturisi pentru Isus şi-l vor salva, măcar în ceasul acela.

13. O servitoare s-a oprit şi, uitându-se la Petru, a spus: *Te-am văzut cu Isus din Galileea.*

14. Petru a spus: *Nu cunosc pe omul acesta.*

15. Un altul, întorcându-se spre Petru a zis: *Era ucenicul lui Isus* şi Petru a repetat că nu-l cunoştea.

16. Cocoşul a cântat o dată.

17. După puţin timp, alţii au venit la Petru şi i-au spus: *Erai cu Isus din Nazareth,* şi el s-a lepădat de Învăţător a treia oară.

18. Iuda a auzit cocoşul cântând a doua oară.

19. Şi atunci, Petru şi-a amintit cuvintele lui Isus: *Mai înainte de a cânta de două ori cocoşul, de trei ori te vei lepăda de mine.*

20. Iuda s-a luat după Petru, care se strecura afară din curte, să se ascundă în mulţime. *Ţinea capul plecat şi plângea cu lacrimi amare.*[162]

21. Deşi amândoi îl părăsiseră pe Învăţător la ceas de restrişte, Iuda tot mai credea că se puteau mântui.

22. Petru s-a întors şi văzând că cel ce-l urma era Iuda, i-a strigat: *Bine era de tine dacă nu te năşteai deloc!*[163]

23. Iuda s-a simţit nedreptăţit. El nu fugise când Învăţătorul fusese arestat.

24. El nu se lepădase de Isus de trei ori, ca Petru, aşa cum prorocise Învăţătorul. De ce era doar el înfierat ca un păcătos?

25. Iuda s-a întors în curtea preotului şi a aşteptat mai multe ore să-l vadă din nou pe Învăţător.

26. Preoţii intrau şi ieşeau din casa lui Caiafa, astfel că ultimele veşti puteau fi aflate de cei cu urechi atente, doar că erau numai veşti rele.

27. *Isus din Nazareth spune că el este Fiul Domnului.*

28. *Sanhedrinul l-a acuzat că ia numele Domnului în deşert. E un păcătos.*[164]

29. S-a răspândit iute şi zvonul că Isus a fost vândut de unul dintre ucenicii lui.

30. „Spune-i numele!” a strigat unul care era mai în faţă.

31. Cărturarul a ieşit înaintea lor şi a spus clar, pentru ca toţi să audă: „Iuda Iscarioteanul”.

32. Iuda a lăsat fruntea în jos şi mulţimea a repetat: „Vânzător, vânzător, vânzător!”,

33. Iuda s-a întors la cărturar şi l-a rugat să mărturisească lucrurile aşa cum se întâmplaseră ele de fapt.

34. Cărturarul a zâmbit şi arătând spre Iuda, a proclamat: „Iată vânzătorul”.

35. Şi Iuda a plâns.

CAPITOLUL 23
Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?

1. Isus a ieşit din casa lui Caiafa legat, dar drept, şi pe faţă fusese scuipat.

2. A fost dus la locuinţa guvernatorului roman şi mai-marele preoţilor l-a dat pe prizonier în mâna lui Pilat din Pont.

3. Cărturarii şi fariseii nu doreau să-l condamne ei, pentru că nu voiau ca moartea lui Isus să cadă asupra lor.

4. Dacă se întâmpla ceva rău, ei puteau să susţină că romanii avuseseră ultimul cuvânt.

5. O mulţime mare şi agitată se adunase la porţile cetăţii întărite şi oamenii erau tot mai cuprinşi de tulburare, aşteptând judecata lui Pilat.

6. Scribii şi fariseii s-au amestecat în mulţime, stârnind-o să strige: *Răstigniţi-l, Răstigniţi-l.*{165}

7. Iuda stătea neputincios, căutând o faţă cunoscută, un alt ucenic cu care să poată striga: Salvaţi-l, salvaţi-l. Dar vocea lui singuratică era acoperită cu totul de zgomotul brutal al mulţimii.

8. Vacarmul a crescut când Pilat a ieşit cu Isus pe balcon.

9. *Isus purta o haină roşie şi o cunună de spini.* {166}

10. *Pilat a spus: Iată-l pe Regele Iudeilor, căruia nu-i găsesc nicio vină.*{167} {xxxiv}

11. Gloata a urlat răguşit: *Răstigniţi-l, Răstigniţi-l,* atât de tare, încât Pilat s-a retras în interiorul fortăreţei Antonia.

12. Mulţimea a tăcut, ascultând şuierul biciului folosit de soldaţii lui Pilat. Când Isus a apărut a doua oară, nu mai avea decât o pânză în jurul şoldurilor, iar trupul lui era brăzdat de bice şi sângera.

13. Pilat a spus: *Iată omul. Nu găsesc nicio vină în el.*[168]

14. Dar strigătele: *Răstigniţi-l, Răstigniţi-l* s-au înteţit şi Pilat s-a retras din nou, temându-se să nu stârnească vreo răscoală.

15. Iată că Pilat a apărut şi a treia oară, aducându-i cu el pe Isus de o parte şi pe Barabas, un ucigaş scos din temniţă, de altă parte.

16. Fiind Paştele, Pilat a dat mulţimii şansa de a-l salva de execuţie pe unul dintre cei doi condamnaţi.

17. *Barabas, Barabas,* a strigat mulţimea într-un glas.

18. *Să-l răstignesc pe Regele vostru?* a întrebat Pilat.

19. Mai-marele preoţilor a răspuns: *Nu avem alt rege în afară de Cezar.*

20. Atunci Pilat a spus: *Aşa să fie şi sângele prizonierului să cadă asupra voastră.*[169]

21. Iuda l-a privit pe Pilat strecurându-se înapoi în fortăreaţa lui, unde şi-a găsit soţia plângând.

22. Cedând mulţimii hotărârea cu privire la condamnare, *Pilat s-a spălat pe mâini.*[170]

23. Pe când Isus era dus de acolo, Iuda a căutat printre oamenii adunaţi în piaţă vreun alt ucenic al lui Isus. N-a văzut pe niciunul.

24. Ochii lui s-au oprit asupra unui grup de femei.

25. Iuda a plecat fruntea, recunoscându-le pe *Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacob şi Iosif şi pe celelalte femei care veniseră cu ei din Galileea.*[171]

26. Acestea nu se lepădaseră de Isus, ci-i rămăseseră credincioase.[172]

27. Femeile au plâns când Isus a apărut în piaţă.

28. *Era înconjurat de soldaţi, care îl puneau să-şi ducă singur crucea până la locul răstignirii.*[173]

29. Pe când Isus îşi târa crucea grea pe străzile aglomerate, trecătorii îl scuipau şi îl batjocoreau:

Acesta este oare Regele Iudeilor, care a venit să împărătească peste noi?[174]

30. Iuda şi-a amintit de câte ori îi prevenise Isus pe ucenici să nu-i spună *Rege al Iudeilor.*

31. *Un soldat, văzând că prizonierul răsuflă greu, a îmbibat un burete în oţet şi i l-a apăsat cu cruzime pe gură, dar Isus l-a îndepărtat.*[175]

32. *După alţi câţiva paşi, Isus s-a prăbuşit pe pământ şi un soldat l-a forţat pe un om pe nume Simon, care venea din Cirene să viziteze oraşul, să-i ducă crucea.*[176]

33. Femeile au rămas alături de el pe când Isus şi-a continuat drumul lung şi umilitor spre un loc numit Golgota – *care înseamnă locul craniului* – unde l-au ţintuit pe cruce.

34. Dar înainte de a ridica crucea, un soldat a bătut deasupra ei, din ordinul lui Pilat, o tăbliţă pe care scria: *Regele Iudeilor.*[177]

35. În acelaşi timp, de-a stânga şi de-a dreapta lui au fost ridicate alte două cruci şi Iuda şi-a amintit cele prezise în scriptură: *Cu cei făcători de rele a fost numărat.*[178]

36. Unul dintre cei răstigniţi lângă el a strigat: *Dacă tu eşti Mesia, salvează-te, şi pe noi împreuna cu tine.*

37. Dar celălalt răstignit l-a mustrat, zicând: *Noi plătim pentru vina noastră, dar acesta n-a făcut nimic rău.* Apoi, întorcându-se spre Isus: *Aminteşte-ţi de mine când vei intra în Împărăţia Ta.*

38. Isus i-a zis: *Astăzi vei fi cu mine în rai.*[179]

39. Iuda s-a uitat cum soldaţii de la picioarele crucii jucau zaruri ca să-i tragă la sorţi veşmintele, pe care le-au împărţit în patru grămezi, ca să se împlinească prorocirea lui David.[180]

40. Isus a spus: *Iartă-i, Tată, că nu ştiu ce fac.*

41. Iuda a privit cum bătrânii şi cărturarii îl chinuie mai departe pe Isus: *Pe alţii i-a salvat, acum să se salveze şi pe el.*

42. Mai spuneau: *Să-l vedem pe Mesia cum coboară de pe cruce şi atunci vom crede în el.*

43. Un altul a zis: *Nu eşti tu acela care voia să dărâme Templul şi să-l zidească la loc în trei zile?*

44. *Şi întunericul s-a coborât pe pământ, iar catapeteasma Templului s-a sfâşiat în două.*

45. Iuda a căzut în genunchi. S-a rugat ca Învăţătorul să fie scutit de multă suferinţă şi lăsat să moară repede.

46. Dar abia în ceasul al nouălea, Isus a strigat tare: *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?*

47. Un centurion, aflat de pază la cruce, a ridicat ochii spre Isus şi a spus: *Acest om a fost cu adevărat Fiul lui Dumnezeu.*

48. Iuda a rămas în genunchi şi s-a rugat până când crucea a fost lăsată pe pământ.

49. *Acum, lângă cruce stăteau femeile credincioase lui Isus.*

50. Soldaţii au controlat să vadă dacă prizonierul murise, apoi le-au îngăduit femeilor să-i ia trupul.

51. *După ce l-au dat jos de pe cruce, Maria Magdalena i-a spălat rănile, iar Maria, mama lui Iacob, i-a şters trupul. Femeile l-au învelit într-un giulgiu alb şi l-au dus de acolo.*[181]

52. Pe când Isus era purtat de femei, Iuda s-a uitat la cer şi a repetat cuvintele lui Ioan Botezătorul: *Tu eşti cel ce va să vină sau să căutăm pe altul?*[182]

53. A fost ultima dată când Iuda l-a văzut pe Învăţător.

CAPITOLUL 24
Blestemat este tot cel atârnat pe lemn

1. Paştele era aproape şi unii evrei murmurau deja că fusese o greşeală să fie părtaşi la uciderea unui om sfânt.

2. Ei erau aceiaşi oameni care strigaseră din proprie voinţă: *Răstigniţi-l, Răstigniţi-l,* cu doar câteva zile înainte, dar acum dădeau repede vina pentru moartea lui Isus pe Pilat din Pont şi pe slujitorii lui romani.

3. Restul ucenicilor se ascunseseră, iar numele aflat pe buzele tuturor şi scuipat cu ură era cel al lui Iuda Iscarioteanul, *omul care-l vânduse pe Isus.* [183]

4. Prin oraş se răspândeau repede zvonuri care-şi luau locul unul altuia.

5. Se spunea că *piatra de pe mormântul lui Isus se rostogolise la o parte şi apăruseră îngeri.*[184]

6. Chiar se spunea că Isus se ridicase din morţi şi fusese văzut de trei ori: *de Maria Magdalena – ea îl văzuse în cea de-a treia zi în afara mormântului şi-l luase drept grădinar; de către doi ucenici, pe drumul spre Emaus şi de unsprezece ucenici, la cină.*[185]

7. Bătrânii şi fariseii încercau să ia în derâdere orice sugestie că Isus înviase din morţi.[186]

8. Totuşi, trecerea lor la popor se micşora şi nu puteau face nimic împotriva evreilor care-şi lăsau credinţa strămoşească şi intrau în secta nouă a celor care credeau că Isus înviase din morţi.

9. Petru devenise conducătorul acestor convertiţi şi afirma că *Duhul Sfânt coborâse asupra micului grup din Ierusalim.*[187]

10. Iuda nu a putut accepta că Isus înviase din morţi şi s-a despărţit de Petru.

11. El a rămas la credinţa lui Ioan Botezătorul, că Isus fusese un sfânt, chiar un profet, urmând

tradiţia lui Ieremia, Isaia şi Ezechiel.

12. Dar Iuda nu mai accepta că Isus era cel ales şi menit să-i mântuiască pe evrei de asupritori.

13. El continua să creadă că YHWH era Dumnezeul lor şi Israel, poporul ales.

14. Oare nu prorocise Moise: *Blestemat este tot cel atârnat pe lemn?*[188]

15. Din cauza celor întâmplate, Iuda era acum un om stigmatizat, fără niciun prieten care să-l apere.

16. De câte ori îşi arăta faţa la Templu, bătrânii îl goneau, căci nu doreau să-şi amintească de acela care-i condusese la Isus.

17. Respins de preoţii evrei şi abandonat de adepţii lui Isus, Iuda a plecat după treizeci de zile din Oraşul Sfânt şi a pornit într-o lungă călătorie către Khirbet Qumran.

18. Acolo s-a alăturat esenienilor, care trăiau într-o cetate de pe malul Mării Moarte, fiind legaţi să-şi petreacă restul zilelor în singurătatea deşertului.

19. Deşi esenienii îi detestau pe romani, îi dispreţuiau în egală măsură şi pe saduchei.

20. Ei considerau că saducheii îşi pierduseră autoritatea morală de a fi conducătorii Israelului prin faptul că lucraseră cu păgânii ca să-şi păstreze funcţiile şi privilegiile.

21. Esenienii îi dezaprobau şi pe farisei, pentru că nu mai credeau că aceştia se ocupă de tâlcuirea cărţilor sfinte, scumpe evreilor.

22. În schimb, esenienii îşi dedicau viaţa retrăind experienţa drumului prin pustiu al evreilor la Exodul din Egipt.

23. Aşteptau venirea lui Mesia, care-i va spulbera cu siguranţă pe toţi duşmanii lui Dumnezeu înainte de a se urca pe tron în ziua aceea măreaţă şi înfricoşată, când împărăţia lui Israel va coborî din nou printre evrei.

24. Deşi Iuda şi-a consacrat restul vieţii muncind cu esenienii, nu a trecut nici măcar o

singură zi în care să nu cadă în genunchi, jelind moartea lui Isus.

CAPITOLUL 25
Păcatele tatălui

1. Nu-mi mai văzusem tatăl de la vârsta de opt ani, când el a plecat către Ierusalim ca ucenic al lui Isus din Nazareth.

2. N-aş fi aflat niciodată care-i era soarta, dacă un predicator aflat în trecere prin Kerioth nu mi-ar fi spus că s-a întâlnit cu tatăl meu la Khirbet Qumran.

3. După câteva zile, cu binecuvântarea familiei, am plecat în lunga călătorie peste deşertul Iudeii, către Marea Moartă, ca să-mi regăsesc tatăl.

4. Esenienii mi-au dat voie cu greu să pătrund pe porţile lor, nu înainte de a-i fi convins că eram primul născut al lui Iuda Iscarioteanul.

5. Când mi-am revăzut tatăl, nu l-am recunoscut, pentru că îmbătrânise şi nu mă ştia.

6. După ce a acceptat că eram fiul lui, *Abba*[{189}] m-a prevenit că nu puteam rămâne decât o lună şi o zi, dacă nu aveam cumva dorinţa de a deveni esenian şi a-mi petrece restul vieţii în singurătate, pregătindu-mă pentru venirea lui Mesia.[{xxxv}]

7. Abia în cea de-a treia zi, i-am cerut tatălui meu să-mi explice de ce nu se întorsese la Kerioth să-şi apere bunul renume.

8. *Abba* credea că simpla lui prezenţă le va reaminti mereu celor din jurul lui de rolul nesăbuit pe care-l jucase în moartea lui Isus.

9. De asemenea, nu putea uita nici cuvintele lui Petru: *Bine era de tine dacă nu te năşteai deloc!*[{190}]

10. După ce mi-a spus despre ultima lui întâlnire cu Petru, nu a mai amintit altceva despre zilele când îi era ucenic lui Iisus din Nazareth.

11. Nu părea interesat să vorbească decât despre familia noastră şi ce se întâmplase cu ea.

12. Nu am răspuns la toate întrebările lui, căci nu aveam nicio dorinţă de a-i dezvălui că până şi celor mai îndepărtate rude ale noastre li se amintea

zilnic că aveau acelaşi sânge cu Iuda Iscarioteanul, vânzătorul lui Isus.

13. I-am spus că mama şi-a dat ultima suflare la vârsta de patruzeci şi trei de ani, după ce doi dintre fraţii mei au părăsit Israelul, ducându-se să trăiască în ţinuturi îndepărtate.

14. Mai târziu, am recunoscut că niciuna dintre surorile mele nu se măritase şi eu încă nu zămislisem un fiu.

15. Răspunsul lui *Abba* a fost că *până la a treia şi a patra spiţă fiii vor ispăşi păcatele tatălui.*[{191}]

16. Pe măsură ce afla mai multe, el devenea tot mai deznădăjduit.

17. Zile întregi n-a scos niciun cuvânt şi mă temeam pentru viaţa lui.

18. Abia în cea de-a unsprezecea zi a început să vorbească din nou şi atunci, doar ca să-mi povestească despre lucrarea lui în acei ani de surghiun de bunăvoie la Khirbet Qumran.

19. Împreună cu ceilalţi esenieni, lucrase zi şi noapte la alcătuirea unei biblioteci de pergamente care să păstreze neştirbită istoria poporului evreu, oricât ar fi stăpânit păgânii Pământul Sfânt.

20. Peste toate, romanii îşi întăriseră puterea după ce aflaseră de la iscoade că poporul era pe cale de a porni o răscoală.[{xxxvi}]

21. Titus dăduse un edict prin care toate aşezările care refuzau să le deschidă porţile romanilor urmau să fie rase de pe faţa pământului, iar locuitorii lor, condamnaţi la moarte pentru că înfruntaseră puterea Cezarului.[{192}] [{xxxvii}]

22. Legiunile romane străbăteau ţinuturile lui Israel, ducând la îndeplinire ordinele comandantului.

23. După jefuirea Ierusalimului, Iuda mi-a spus că se temea că nu va mai trece mult şi romanii vor traversa deşertul, venind asupra cetăţii Khirbet Qumran.

24. De câte ori îmi vorbea, tata povestea doar despre trecutul îndepărtat şi începusem să-mi pierd

speranţa că-mi va spune vreodată despre zilele în care era ucenic al lui Isus din Nazareth.

25. Lucrul acesta s-a schimbat când l-am întrebat dacă ştia ce se întâmplase cu ceilalţi unsprezece ucenici.

26. I-am spus despre o scriere care fusese răspândită de creştinii din Antiohia şi despre alta, apărută mai de curând la Efes.

27. Tata a ascultat neîncrezător dezvăluirile mele.

28. Iuda a aruncat ocara asupra autorului scrierii care spunea că-l văzuse pe Isus umblând pe apă şi asupra celui care dădea de înţeles că-l văzuse pe învăţător preschimbând apa în vin la o nuntă din Cana. El a susţinut că asemenea lucruri nu se întâmplaseră niciodată.[193] [xxxviii]

29. În vreme ce el cântărea aceste lucruri, eu păstram tăcerea.

30. Până nu a mai stăruit pe lângă mine, nu i-am spus că se mai răspândea peste hotare şi o altă evanghelie, unde se scria că Petru poruncise ca numele lui Iuda să fie şters din rândul ucenicilor aleşi de Isus.

31. *El trebuia să fie înlocuit de unul Matia, ales de ceilalţi ca să fie unul dintre cei doisprezece apostoli.*[194] [xxxix]

32. „De ce, de ce?” a vrut Iuda să ştie.

33. „Pentru că unul dintre apostoli a scris că Iuda s-a spânzurat.[195]

34. Iuda a răspuns imediat: „Dacă şi-ar fi adus aminte de tradiţie, ar fi ştiut că niciun evreu credincios nu alege să-şi ia propria viaţă.”[xl]

35. L-am prevenit pe tata că altul scrisese că Iuda căzuse, crăpase şi i se vărsaseră măruntaiele. [196]

36. *Abba* a cântărit aceste cuvinte, apoi a zis: „Dacă cele scrise ar fi adevărate – şi nu pot fi amândouă – o astfel de faptă ar fi fost întărită şi de

ceilalţi apostoli, ca să ştie toţi creştinii cum şi-a sfârşit viaţa Iuda.”

37. „Şi ce defăimări mai răspândesc aceşti oameni?” m-a întrebat încet.

38. Nu i-am răspuns, dar nu mi-am putut ascunde tulburarea.

39. „Spune-mi tot”, mi-a cerut *Abba*, „ca să ştiu ce spun tovarăşii mei despre mine”.

40. Plecându-mi fruntea, am şoptit că unul dintre ei scrisese: „Iuda şi-a trădat învăţătorul pentru treizeci de arginţi.”{197} {xli}

41. Auzind aceste cuvinte, *Abba* nu şi-a mai putut ţine cumpătul.

42. Atunci mi-a cerut să scriu povestea lui, pentru ca toţi să ştie ce se întâmplase cât fusese ucenic al profetului Iisus.

43. Mi-am petrecut ultimele zile la Khirbet Qumran, notându-mi tot ce mi-a spus.

44. Ca atâţia bătrâni, *Abba* îşi amintea fiecare amănunt din cele întâmplate cu patruzeci de ani în urmă, deşi nu mai ţinea bine minte ce se întâmplase cu o zi înainte.

45. Aş fi putut scrie mult mai multe, dar când esenienii au aflat de la un străin călător că o legiune de soldaţi romani fusese văzută trecând deşertul Iudeii spre Khirbet Qumran, *Abba* a stăruit să mă grăbesc să plec şi să mă întorc acasă.

46. Voiam să scriu mai departe cuvintele tatălui meu, dar mintea era acum preocupată de siguranţa mea şi de urmările posibile ale sosirii armatei romane acolo.

47. Am ascultat porunca lui *Abba* şi am vârât într-o pungă de piele paginile acestui manuscris, părăsindu-l fără tragere de inimă, ca să mă întorc în Kerioth.

48. Mulţi dintre esenieni părăsiseră deja aşezarea şi se refugiaseră în sud, în cetatea Masada.{xlii}

49. Când au plecat, i-am văzut pe mulţi dintre ei ducând manuscrise.

50. Mai târziu, am aflat că esenienii credeau atât de mult în cauza lor, încât au ales să-şi ia singuri viaţa la Masada şi să moară, mai degrabă decât să fie capturaţi, târâţi la Roma şi purtaţi la marşul victoriei în faţa păgânilor.

51. Mi-a fost teamă că toată truda esenienilor de a păstra preţioasele lor manuscrise de-a lungul anilor a fost în van.

52. Iuda avea pe atunci şaptezeci de ani şi era prea slab pentru a îndura urcuşul abrupt care l-ar fi dus în siguranţa părelnică de la Masada.

53. Împreună cu o mână de oameni, Iuda a rămas hotărât în aşezarea de la Khirbet Qumran.

54. Porţile cetăţii erau încuiate şi zăvorâte la apropierea armatei romane.

55. După patru zile, aşezarea a fost cucerită de o legiune de soldaţi romani.

56. Iuda a fost arestat şi împreună cu şapte tovarăşi ai lui, condamnat la moarte fără judecată.

57. Când i s-a rostit condamnarea, Iuda a căzut în genunchi.

58. I-a mulţumit lui YHWH, aflând că va avea aceeaşi soartă ca Isus.[xliii]

59. Iuda a murit ca şi Isus. A fost răstignit de romani.

GLOSAR

GLOSARUL *furnizează clarificări ale anumitor detalii ale Evangheliei după Iuda, scrisă în contextul primului secol după Cristos.*

PASAJELE SUBLINIATE din Evanghelia după Iuda *sunt fie citate întocmai din textul biblic, fie parafraze ale acestuia. Sursele sunt indicate întotdeauna, dar citarea sursei biblice este precedată de „vezi”.*

TOATE TEXTELE BIBLICE *sunt traduceri originale ale autorului (autorilor), orientate de versiunea standard revizuită şi noua versiune standard revizuită a Bibliei.*

[Nota traducătorului: În traducerea românească a pasajelor din Biblie, m-am orientat după Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită acum a doua oară sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Preafericitului părinte Justinian, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1975. Am citat exact sau am parafrazat din sursa românească, încercând să fiu cât mai aproape de versiunea originală a textului.]

[Nota editorului: Unificarea terminologiei religioase (ţinând cont de faptul că autorul este catolic) s-a realizat conform Dicţionarului Enciclopedic, apărut la Editura Enciclopedică, Vol. I-VI (1993-2006).]

[1] Matei 27:3-10

[2] Vezi Iosua 15:25

[3] Vezi Ioan 1:36

[4] Malahia 4:5

[5] vezi 2 Regi 1:8

[6] Isaia 40:3

[7] Ioan 1:30

[8] vezi Marcu 1:7; Matei 3:11; Luca 3:16

[9] vezi Luca 1:36

[10] Marcu 6:3 *vezi de asemenea* Matei 1:25; Marcu 3:31-35; Ioan 7:3-8

[11] vezi Geneza 6:1-4

[12] vezi Matei 3:7

[13] vezi Marcu 1:14-15; Matei 4:12-17

[14] Luca 5:1

[15] vezi Luca 5:4

[16] Matei 4:19; Marcu 1:17; Luca 5:10

[17] vezi Marcu 1:16-20; Matei 4:18-22; Luca 5:1-11

[18] vezi Marcu 1:24 Luca 4:34

[19] Marcu 1:25 Luca 4:35

[20] Marcu 1:21-28 Luca 4:31-37

[21] vezi Marcu 1:29-31; Matei 8:14-15; Luca 4:38-39

[22] Marcu 1:40; 42; Matei 8:2-3; Luca: 5:12-13

[23] vezi Marcu 1:34; 39; Matei 4:23; 9:35

[24] vezi Marcu 8:30; Matei 16:20; Luca 9:21

[25] Marcu 1:40-45; Luca 5:12-16

[26] vezi Marcu 1:45; Luca 5:15

[27] Isaia 61:1

[28] Luca 4:21

[29] vezi Luca 4:22-24; Matei 13:57; Marcu 6:4

[30] Ioan 1:31

[31] vezi Ioan 1:32-34; Marcu 1:11; Matei 3:17; Luca 3:22

[32] Ioan 3:28

[33] vezi Ioan 1:29,34; 3:30

[34] Ioan 1:38

[35] vezi Ioan 1:35-36

[36] Luca 7:19; Matei 11:3

[37] Luca 7:22; Matei 11:4

[38] Ioan 1:29

[39] vezi Marcu 12:38-40; Matei 23:2-7; Luca 20:46-47

[40] vezi Ioan 1:35-51

[41] vezi Marcu 7:36; 8:30 etc.

[42] Marcu 2:5; Matei 9:2; Luca 5:20

[43] Marcu 2:7; Luca 5:21

[44] Marcu 2:11; Matei 9:6; Luca 5:24

[45] vezi Marcu 2:10; Matei 9:5; Luca 5:23

[46] Matei 9:9; Marcu 2-14

[47] vezi Matei 9:11; Marcu 2:16; Luca 5:30

[48] vezi Matei 9:12-13; Marcu 2:17; Luca 5:31-32

[49] vezi Exodul 20:8-11

[50] Marcu 2:27

[51] vezi Tobit 12:8; Iudita 4:9; Daniel 1:1-16

[52] vezi Daniel 1:1-16; Marcu 1:6; Matei 3:4

[53] Marcu 2:19; Matei 9:15; Luca 5:34

[54] vezi Osea 2:19-20 Cântecul lui Solomon

[55] vezi Ioan 3:29

[56] Marcu 3:5; Matei 12:13; Luca 6:10

[57] vezi Isaia 35:3-5

[58] vezi Marcu 3:6

[59] vezi Marcu 6:34; Matei 9:36

[60] vezi Ezechiel 34:23-24

[61] Isaia 53:4

[62] vezi Matei 10:1-4; Marcu 3:13-15; Luca 6:12-16

[63] Matei 16:18

[64] vezi Marcu 3:13-15; Matei 10:1; Luca 9:1-2

[65] vezi Luca 8:1-3

[66] vezi Marcu 5:25-34; Matei 9:20-22; Luca 8:43-48

[67] Luca 6:20-22

[68] vezi Marcu 1:14-15; Matei 4:12-17

[69] vezi Luca 6:33-36; Matei 5:46-48

[70] vezi Luca 6:41; Matei 7:3

[71] vezi Luca 6:43-45; Matei 12:33-35

[72] vezi Luca 6:46-49; Matei 5:48

[73] vezi Luca 11:1-2

[74] vezi Luca 11:1

[75] vezi Matei 8:5-13; Luca 7:1-10

[76] Marcu 6:37; Matei 14:16; Luca 9:13

[77] vezi Marcu 8:1-3; Matei 15:32

[78] Exodul 18:21-25; Numerii 31:14; Deuteronomul 1:15

[79] Legea Comunitar [1Qs] 2:21-23; Legea Congregaliei [I:1:14-15, 28-29; 2:1; Pergamentul Războiului [1QM] 4:1-5, 16-17

[80] vezi Ioan 6:12; Marcu 6:43; 8:8; Luca 9:17

[81] Deuteronomul 18:18

[82] 2 Baruch 29:8

[83] vezi Ioan 6:14-15

[84] vezi Fapte 5:36-37

[85] vezi Marcu 8:1-3; Matei 15:32

[86] Marcu 8:27; Matei 16:13; Luca 9:18

[87] vezi Marcu 8:28; Matei 16:14; Luca 9:19

[88] vezi Malahia 4:5

[89] Deuteronomul 18:18

[90] Ioan 1:46

[91] Ioan 7:52

[92] Ioan 8:41

[93] Marcu 8:29-30; Matei 16:15-20; Luca 9:20-21

[94] vezi Marcu 8:31; Matei 16:21-22; Luca 9:22

[95] vezi Marcu 2:10-28

[96] Daniel 7:13-14

[97] vezi Marcu 8:31; Matei 16:21 Luca 9:22

[98] vezi Marcu 8:33; Matei 16:17-23

[99] vezi Luca 9:51

[100] vezi Ioan 4:9

[101] vezi Luca 9:54

[102] vezi Luca 9:55-56

[103] Marcu 10:18; Luca 13:19

[104] YHWH = Iahve (numele lui Dumnezeu în lb. Ebraică) – n.tr.

[105] vezi Marcu 10-21; Matei 19:21; Luca 18:22

[106] Psalmi 72:15-17

{107} vezi Luca 2:34

{108} vezi Matei 8:19-20; Luca 9:57-58

{109} vezi Matei 8:21-22

{110} Exodul 20:12

{111} vezi Matei 8:26

{112} vezi Marcu 4:40-41; Luca 8:25

{113} vezi Matei 17:1

{114} vezi Marcu 6:31

{115} vezi Marcu 9:9-13; Matei 17:9-13

{116} vezi Marcu 9:31; Matei 17:22-23; Luca 9:44

{117} vezi Ioan 1:34-36

{118} Luca 19:2-9

{119} vezi Matei 26:1; Ioan 13:1

{120} vezi Luca 2:34

{121} vezi Matei 20:30-32; Marcu 10:47-52; Luca 18:38-42

{122} vezi Luca 10:25-37

{123} Ioan 12:13

{124} vezi Matei 21:2-10; Marcu 11:2-10; Luca 19:30-36

{125} vezi Marcu 8:33; Matei 16:23

{126} Zaharia 9:9

{127} vezi Ioan 11:1-4; Matei 21:17

{128} vezi Ioan 11:48

{129} vezi Ioan 1:32-34; Marcu 1:11

{130} vezi Marcu 14:10; Matei 26:15; Luca 22:6

{131} vezi Marcu 14:12-15; Matei 26:18; Luca 22:8-12

{132} vezi Ioan 12:3-4

{133} Ioan 12:5

{134} vezi Marcu 14:9; Matei 26:10-13

{135} vezi Ioan 12:6

{136} vezi Ioan 11:48; Matei 26:1-5; Marcu 14:1-2; Luca 22:1

{137} vezi Ioan 11:51

{138} Ioan 11:53

{139} Ioan 2:16

{140} Ioan 2:18-20

{141} Matei 11:3; Luca 7:19

{142} vezi Marcu 12:24-27; Matei 22:31-32; Luca 20:37-38

[143] vezi Marcu 12:13-17; Matei 22:15-22; Luca 20:20-26

[144] vezi Psalmi 10:1

[145] vezi Marcu 12:35-37; Matei 22:41-46; Mea 20:40-41

[146] vezi Marcu 14:17-21; Matei 26:20-25; Luca 22:14,21-23

[147] Marcu 14:30; Matei 26:34; Luca 22:34

[148] vezi Marcu 14:31; Matei 26:35

[149] vezi Corinteni I 11:24-25; Marcu 14:22-24; Matei 26:26-28; Luca 22:20

[150] Ioan 13:30

[151] vezi Ioan 18:2; Marcu 14:26; Matei 26:30; Luca 22:39

[152] vezi Marcu 14:36; Matei 26:39; Luca 22:42

[153] Marcu 14:45; Matei 26:49; Luca 22:47-48

[154] Ioan 18:4

[155] vezi Marcu 14:18

[156] Ioan 18:4-5

[157] vezi Marcu 14:48-49; Matei 26:55; Luca 22:52-53

[158] vezi Ioan 11:50

[159] vezi Marcu 14:50

[160] vezi Marcu 14:51-52

[161] vezi Ioan 1:34

[162] vezi Matei 26:69-75; Marcu 14:66-72; Luca 22:56-62

[163] Marcu 14:21; Matei 26:24

[164] vezi Marcu 14:62-64; Matei 26:65-66; Luca 22:70-71

[165] Marcu 15-14; Matei 27:22; Luca 23:21; Ioan 19:6

[166] vezi Ioan 19:5

[167] vezi Luca 23:4

[168] vezi Luca 23:22; Marcu 15:14; Matei 27:23; Ioan 19:4

[169] vezi Marcu 15:6-15; Matei 27:15-26; Luca 23:18-25; Ioan 18:39-40, 19:15

[170] vezi Matei 27:24

[171] vezi Luca 8:1-3; 23:55; Marcu 15:40-41; Matei 27:55-56;

[172] vezi Luca 23-28

[173] Ioan 19:17

[174] vezi Marcu 15:26-30; Matei 27:37-40

[175] vezi Marcu 15:36; Matei 27:34; Ioan 19:29

[176] Marcu 15:21; Matei 27:32; Ioan 19:29

[177] Marcu 15:26; Matei 27:37; Luca 23:26

[178] vezi Isaia 53:12

[179] Luca 23:39-43

[180] vezi Psalmi 22:18

[181] vezi Marcu 15:25-47; Matei 27:35-61; Luca 23:33-56

[182] Luca 7:19; Matei 11:3

[183] vezi Matei 26:15

[184] vezi Marcu 16:4-7; Matei 28:2-7; Luca 24:2-5

[185] vezi Ioan 20:14-15; Luca 24; Marcu 16:19-20

[186] vezi Matei 28:11-15

[187] vezi Fapte 2:2-13

[188] Deuteronomul 21:23

[189] Abba = tată (în limba ebraică) – n.tr.

[190] Marcu 14:21; Matei 26:24

[191] Deutorenomul 5:9

[192] vezi Josephus, Războiul evreiesc vi. 323-355

[193] vezi Matei 14:22-27; Ioan 2:1-10

[194] vezi Fapte 1:21-26

[195] vezi Matei 27:5

[196] Fapte 1:18

[197] vezi Matei 26:15

[i] **Evanghelii:** Evangheliile au fost scrise la sfârşitul secolului întâi (Marcu: *circa* 70 î.C., Matei: *circa* 85 î. C, Luca: *circa* 85 d. C, Ioan: *circa* 100 î.C.). Nu cunoaştem identitatea evangheliştilor, căci numele Matei, Marcu, Luca şi Ioan au fost adăugate tuturor manuscriselor mai târziu, în secolul al doilea. Este probabil că niciunul dintre evanghelişti nu a fost apostol. După tradiţia creştină, Marcu a fost un colaborator apropiat al lui Petru la Roma, dar nu un apostol. Matei a fost un evreu cultivat, care a devenit creştin (vezi Matei 13:52). Faptul că numele vameşului (Levi) în Marcu 2:14 (vezi, de asemenea, şi Luca 5:27) devine „Matei" în Matei 9:9 poate constitui o autoidentificare a apostolului Matei (vezi Matei 10:3, Marcu 3:18, Luca 6:15), dar nu este dovedit cu certitudine. „Ucenicul iubit" din cea de-a patra Evanghelie a fost identificat cu Ioan târziu, în secolul al doilea. Autorul celei de-a patra Evanghelii a fost mai probabil un discipol al lui Ioan Botezătorul care a devenit un adept credincios al lui Iisus, dar nu unul dintre cei Doisprezece.

Biserica Creştină consideră cele patru Evanghelii ca „Sfânta Scriptură". Acestea sunt descrieri narative a ceea ce a făcut Dumnezeu pentru omenire prin viaţa, învăţătura, moartea şi învierea lui Iisus.

[ii] **Taţi şi fii:** Ca rezultat al imperiului creat de Alexandru cel Mare (336-323 î. C), limba greacă se vorbea şi se utiliza în mod frecvent pentru comunicare în bazinul Mediteranei şi chiar în afara lui. Toate documentele Noului Testament, produse ale lumii evreieşti, sunt scrise în greceşte. „Familia" *(bet-'ab:* „casa tatălui") este unitatea cea mai importantă a naţiunii şi pentru supravieţuirea individului. Numeroasele liste genealogice atât din Vechiul, cât şi din Noul Testament (vezi, de exemplu, Geneza 36:9-14; 1 Numerii 9:39-44; Matei 1:1-17; Luca 3:23-28) arată cât de esenţial era să „posezi" propria linie paternă. Deopotrivă cu moştenirea economică şi socială, fiii aveau responsabilitatea să continue tradiţiile părinţilor lor. Această responsabilitate este puternic subliniată în documentul iudaic *Testamentul celor Doisprezece Patriarhi* şi de asemenea în *Ben Sirah.* În primul, „fiii" sunt instruiţi de tatăl lor să-i ducă mai departe tradiţia, iar ultimul este un text care arată un nepot îndeplinindu-şi cu respect această îndatorire faţă de înaintaşi. Această carte, cunoscută şi sub numele „Ecleziastul", scrisă original în ebraică, a fost tradusă în greceşte înainte de epoca creştină.

[iii] **Evanghelii neacceptate de creştini:** Au existat multe „evanghelii", cunoscute ca „evanghelii apocrife", care nu au fost acceptate de noua Biserică. O colecţie de astfel de materiale evanghelice, în limba coptă, dar la origine în greacă, pe nume *Codex Tchacos,* a fost făcută publică în 1999. Mai multe fragmente ale unei „Evanghelii a lui Iuda" se găsesc în acest codice şi este posibil să dateze din 180 î.C. Textul este fragmentar, nu o „evanghelie" reală, şi este reprezentativ pentru înţelegerea lui Iisus dintr-o perspectivă gnostică de secol doi. Iuda este prezentat ca o persoană încurajată de Iisus să facă voia Domnului, declanşând acţiunea care-l va elibera pe Iisus din corupta condiţie umană, pentru a deveni o făptură cerească. O discuţie a textului propune episcopul de Durham, în T. Wright, *Iuda şi Evanghelia lui Iisus* (Londra: SPCK, 2006). *Evanghelia după Iuda* de mai sus nu a fost inspirată de acest text, dar încearcă să prezinte istoria creştină prin ochii lui Iuda.

[iv] **Numele „Iuda Iscarioteanul**": Pe lângă explicarea supranumelui Iscarioteanul, avansată în *Evanghelia după Iuda* 1:12-

15, au fost formulate multe alte ipoteze, de exemplu că Iuda era un „eliberator”, pe baza rădăcinii verbale ebraice *skr.* Numele „Iuda” este forma greacă a ebraicului „Judah”.

{v} **Naşterea lui Iisus:** înţelegerea lui Iuda despre naşterea lui Iisus nu este interpretarea „romano-catolică” exprimată de doctrinele mariane, în special aceea despre perpetua virginitate a Mariei. Totuşi, este o interpretare acceptată pe scară largă a unor texte precum Matei 1:25; Marcu 3:31-35; 6:3; Ioan 7:3-8. Ca orice evreu cu educaţie strictă, Iuda nu putea accepta decât că Iisus era primul născut dintr-o căsătorie iudaică legitimă.

{vi} **Unire sexuală între îngeri şi femei:** Tradiţiile precreştine şi rabinice privesc unirea dintre îngeri şi femei pământene, la care se referă Geneza 6:1-4, ca pe o sursă a răului şi a prezenţei uriaşilor în lume. Acest rău a fost atât de mare, încât Dumnezeu a regretat că i-a aşezat pe Adam şi pe Eva pe pământ. Inima lui a fost îndurerată şi din distrugerea care a urmat, numai Noe şi familia lui au supravieţuit (vezi Geneza 6:1-9:17). Vezi urmările Genezei 6:1-4 în documentele de la Qumran (de exemplu: 4Q Cartea Uriaşilor) şi în 1 Enoh (vezi 1 Enoh 6 şi 7).

{vii} **Atingerea unei femei**: Faptul că Iisus atinge o femeie care nu-i este soţie poate fi considerat o lipsă de cuviinţă. Legislaţia rabinică târzie îi interzice unei femei să servească la masă, pentru că nu poate fi făcută publică starea ei intimă privitoare la ciclul menstrual. Pentru contextul biblic al acestei datini, vezi Levi 15:19-24; 18:6; 22:10; 27:1-7 şi tratatul *Niddah* în Mişna. După cum a spus rabinul Samuel (a murit circa în 254 î.C.): „Nu trebuie ca un om să fie servit de o femeie, fie ea matură sau copilă, în nicio împrejurare.”

{viii} **Tronul lui David**: Regele David a fost al doilea rege şi cel mai mare al Israelului. A domnit aprox. între anii 1010-970 î.C. şi a făurit un imperiu ce se întindea din Egipt până în Iranul zilelor noastre. Psalmul 89:4 şi 2 Samuel 23:5 vorbesc explicit despre un legământ veşnic între YHWH şi David. Sunt multe interpretări privitoare la îndeplinirea acestui legământ. Una dintre ele este aceea că YHWH va ridica un „Fiu al lui David” care va ajunge pe tronul din Ierusalim. Acesta va restabili gloria din trecut a Israelului, prin cuceriri militare însemnate. Creştinii cred că Iisus îndeplineşte promisiunea făcută lui David (vezi Matei 1:1; Romani 1:3), dar Iisus nu a acceptat niciodată rolul unui potenţial conducător militar.

Evangheliile sugerează că primii ucenici l-au urmat în speranţa că-şi va asuma acest rol.

{ix} **Cărturarii şi Fariseii:** În mare, cărturarii erau o categorie socială subordonată. Erau oameni care studiaseră dreptul şi-i consiliau pe toţi aceia care aveau nevoie de serviciile lor. Existau cărturari ai saducheilor şi cărturari ai fariseilor. Fariseii au apărut în Israel în cele două secole anterioare erei creştine. În epoca respectivă, conducătorii iudaici, inclusiv mai-marele preoţilor, erau controlaţi de puteri străine, iniţial din lumea elenistică, apoi romană. Fariseii (al căror nume reflectă probabil ideea că erau „rupţi" de corupţie) încercau să ducă o viaţă strict iudaică, după legile Torei. Se opuneau corupţiei conducătorilor şi au suferit mult pentru credinţa lor. Călătoreau pretutindeni unde trăiau evrei, dar locul lor de bază era întotdeauna sinagoga, unde Tora se afla în centrul cultului iudaic. Focalizarea asupra Torei şi sinagogii le asigura mobilitate, astfel, au supravieţuit Războiului iudaic şi au creat curentul cunoscut sub numele de „iudaism rabinic".

{x} **Sub un smochin:** Conform tradiţiei iudaice, o persoană care reflectează asupra Torei trebuie să o facă sub un smochin. Textele evreieşti sunt târzii, dar se referă, probabil, la o tradiţie timpuriu răspândită a învăţaţilor care stăteau sub smochini şi studiau scriptura.

{xi} **Fiul Domnului:** Iuda nu crede că Iisus este „Fiul Domnului", aşa cum putem găsi în tradiţia ioanină (100 î.C.) şi cum a fost interpretat şi definit de sinoadele de la Niceea (325 î.C.) şi Calcedon (451 î.C.): Iisus ca a doua persoană în Treime. Iuda crede în mesianicul „fiu al lui Dumnezeu", aşteptat în Israel pe baza unor texte precum Psalmi 2:7 şi 2 Samuel 7:14.

{xii} **Păcat şi boală:** Biblia ebraică leagă adesea pedepsirea păcatului de boală şi moarte (2 Samuel 12:13-23; 24:1-25). Numai Dumnezeu are putere asupra bolii şi păcatului.

{xiii} **Povestiri despre conflicte:** Descrierea conflictelor între Iisus şi ierarhii evrei, din *Evanghelia după Iuda* 6:9-15 se bazează pe Marcu 2:1-12. Relatarea lui Iuda sugerează o criză ascendentă. Reacţia iniţială faţă de minunile lui Iisus este surprinderea. După ce-şi înfăptuieşte minunile, bătrânii iudei îl acuză de blasfemie şi-l condamnă pe Iisus la moarte.

{xiv} **Decapolis:** Termenul acesta se referă la un grup de oraşe elenistice localizate în Transiordania, regiunea de la nord-estul

râului Iordan. În greceşte, cuvântul înseamnă „zece oraşe”, dar este dificil să aflăm numele exacte ale celor zece oraşe. Au fost identificate următoarele nouă: Abila, Canata, Dius, Gadara, Gerasa, Hippos, Pella, Phildelphia şi Scythopolis. În aceste oraşe locuiau în special cei care respectau obiceiurile şi religia grecească.

{xv} **Cei doisprezece:** Lista celor doisprezece ucenici din *Evanghelia după Iuda* 8:30 corespundea listelor din Evangheliile creştine. Iuda Iscarioteanul este întotdeauna numit ultimul. Aşezarea numelui lui Iuda la sfârşitul listei şi desemnarea lui ca acela care l-a vândut pe Iisus făceau toate parte din aplicarea hotărârii primilor creştini de a „înnegri” caracterul lui Iuda.

{xvi} **Predica lui Iisus**: Predica lui Iisus, începând cu „fericirile”, este bazată, în mare, pe predica lui Iisus de pe munte (Matei 5, 6 şi 7).

{xvii} **Tatăl Nostru:** Versiunea de la „Tatăl nostru” din *Evanghelia după Iuda* 9:37 se bazează pe versiunea lui Luca asupra rugăciunii (Luca 11:2-4). Este foarte scurtă şi conţine multe dorinţe ce-şi caută îndeplinirea iminentă. Versiunea din Evanghelia lui Luca este mai apropiată, probabil, de cuvintele pe care Iisus le-a spus în realitate discipolilor lui decât forma elaborată şi mai bine cunoscută din Matei 6:9-13, utilizată în mod curent în majoritatea liturghiilor şi cărţilor de rugăciune creştine.

{xviii} **Comunitatea de la Khirbet Qumran:** Descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă (circa 1947) a dus la dezgroparea unei cetăţi întărite la Khirbet Qumran, aproape de Marea Moartă, localitate ce adăpostea o comunitate de evrei religioşi. Cetatea a durat aproximativ din 150 î.C. Până în 70 î.C., când a fost distrusă de romani. Este un fapt general acceptat că un grup de credincioşi evrei, cunoscuţi sub numele de esenieni, se adunaseră la Khirbet Qumran. Trăiau în comunităţi izolate şi le erau ostili conducătorilor evrei care compromiteau tradiţiile Israelului pentru a menţine bunele relaţii cu puterile străine. Din 1947, multe manuscrise, unele conţinând texte biblice şi altele, texte compuse la Qumran, au fost descoperite de arheologi. Textele menţionate *(Regula Comunităţii, Regula Congregaţiei, Pergamentul de Război)* au fost scrise de esenieni la Khirbet Qumran.

{xix} **Mesia şi pâinea din cer:** În primul secol, iudaismul făcuse deja legătura între darul manei şi era mesianică. Citatul din 2 Baruh din *Evanghelia după Iuda* 10:26 este dintr-un document care poate fi datat la sfârşitul primului secol î.C.

[xx] **Cezareea lui Filip:** Oraşul nu este cunoscut înaintea epocii lui Antioh al IV-lea de Siria, dar în jurul anului 200 î.C. A fost identificat cu Panionul. Numele acesta reflectă deja cultul lui Pan, atestat în oraş. În anul 20 î.C., Augustus i-a predat districtul lui Irod cel Mare şi după moartea acestuia, a ajuns în mâinile fiului lui, Filip, care l-a denumit „Cezareea", în onoarea împăratului roman. A ajuns să fie cunoscut drept „Cezareea lui Filip", pentru a fi deosebit de frumosul port al Cezareii aflat mai în sud, sediu al guvernării romane pe vremea lui Isus. Acesta este numele pe care-l găsim în Evanghelii, inclusiv în *Evanghelia după Iuda* 11. La o dată mai târzie, oraşul a revenit la numele vechi, Paneas, nume care încă se regăseşte în termenul contemporan arab Banias.

[xxi] **Fiul Omului:** Expresia aceasta, întâlnită în toate cele patru Evanghelii, este folosită numai de Isus pentru a vorbi despre el însuşi. Este poate cea mai clară indicaţie despre modul în care Isus însuşi şi-a înţeles misiunea şi persoana. Este o expresie folosită des în Ezechiel pentru a exprima statutul uman umil al profetului. O găsim, de asemenea, şi în Daniel 7:13-14. Înţelesul expresiei în Daniel este un subiect de ample dezbateri pentru specialiştii în Biblie, mai ales pentru că Isus pare să o folosească făcând referire la sensul din Daniel 7:13-14. În mod clar, expresia vorbeşte despre o persoană care va înfrânge orice împotrivire şi va reveni cu glorie. În Evanghelii, Isus asociază termenul „Fiul Omului" şi cu suferinţa (vezi Marcu 8:31; 9:31; 10:32-34) şi unele interpretări argumentează că suferinţa este asociată cu Fiul Omului încă din experienţa poporului lui Israel de pe urma scrierii cărţii lui Daniel.

[xxii] **Petru Opreliştea:** în Evanghelia după Matei, jocul de cuvinte realizat când Petru este numit „oprelişte" apare foarte clar. Evanghelistul relatează că Isus l-a binecuvântat pe Petru, „piatra" (gr. *petros/petra)* (Matei 16:18). Dar când Petru încearcă să-i oprească drumul spre cruce, Isus îl numeşte „satan" (aramaică: *satana)* şi explică mai departe că lucrul acesta înseamnă „oprelişte" (gr. *skandalon).*

[xxiii] **Abba/Tată:** Isus vorbea limba aramaică şi într-o împrejurare consemnată de Evanghelii (Marcu 14:36), foloseşte cuvântul aramaic *Abba,* iar evanghelistul îl traduce cu „tată" pentru cititorii greci. Termenul era folosit de copiii care îşi priveau taţii cu respect, ascultare şi dragoste.

[xxiv] **Muntele Tabor:** Acest munte mic, dar cu pante foarte abrupte, este plasat la sud de Nazareth, pe drumul spre Iudeea. Este dificil de precizat ce s-a întâmplat de fapt când ucenicii l-au văzut pe Isus schimbat la faţă. De asemenea, este imposibil de localizat unde a avut loc exact transfigurarea. În tradiţia ortodoxă, acest fapt este, de regulă, plasat pe muntele Hermon, care este mai spectaculos. Confuzia dintre aceşti doi munţi se datorează faptului că numele munţilor Hermon şi Tabor sunt folosite alături în Psalmul 89:12: „Miazănoapte şi miazăzi – tu le-ai plăsmuit; Taborul şi Hermonul îţi ridică în slavă numele."

[xxv] **Prezicerea patimilor de către Isus:** Prezicerea patimilor de către Isus pe drumul către Ierusalim a fost dezvoltată în relatări. Este foarte probabil că Isus a vorbit despre moartea lui apropiată în cuvinte precum: „Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor şi ei îl vor ucide". Este probabil că a vorbit, cu credinţă şi speranţă, despre răzbunarea lui de către Dumnezeu. La vremea scrierii Evangheliilor, această răzbunare este exprimată în termenii a ceea ce Biserica din primii ani credea că s-a înfăptuit: învierea în cea de-a treia zi.

[xxvi] **Străinul din Galileea:** În punctul acesta, dependenţa *Evangheliei după Iuda* de tradiţiile care dau formă Evangheliilor sinoptice (Matei, Marcu şi Luca) devine evidentă. Isus vine pentru prima dată la Ierusalim. În Evanghelia după Ioan, Isus este văzut regulat în Ierusalim.

[xxvii] **Isus ca profet:** Multe studii istoric-critice despre „Isus antepascal" au ajuns la concluzia că Isus şi ucenicii lui îl priveau ca profet.

[xxviii] **Isus, fiul lui David:** Primii creştini îl priveau pe Isus ca pe fiul mesianic al lui David (vezi, de exemplu, Matei 1:1). Dar în *Evanghelia după Iuda,* Isus nu se identifică pe el însuşi cu fiul lui David. Vindecarea lui Bartimeus este singurul caz din această evanghelie când Isus nu respinge acest nume. Specialiştii au căzut în general de acord că singura acceptare a apelativului „Fiu al lui David" de către Isus, în Evanghelia lui Marcu (Marcu 10:46-52) nu se referă la tradiţia iudaică în virtutea căreia „fiul" istoric al lui David, regele Solomon, este privit ca un vindecător. În *Evanghelia după Iuda,* Iuda înţelege greşit apelul la Isus ca vindecător, făcut de orbul Bartimeus. Întrebarea pe care i-o adresează lui Petru ne arată

că i-a revenit speranţa că Isus este Fiul lui David, în sensul că este Mesia din spiţa lui David.

[xxix] **Intrarea lui Isus în Ierusalim:** Este dificil să reconstituim, din punct de vedere istoric, ce s-a întâmplat cu ocazia intrării lui Isus în Ierusalim. Scena, aşa cum este descrisă în *Evanghelia după Iuda,* se bazează pe Ioan 12:12-16 şi Zaharia 9:9-11.

[xxx] **Secvenţa evenimentelor din Ierusalim:** în toate cele patru Evanghelii creştine, succesiunea evenimentelor este exact aceeaşi: intrarea, predica, apoi cina, Ghetsimani, judecata evreilor, judecata romană, crucificarea, înmormântarea, descoperirea unui mormânt gol, apariţiile după înviere (care nu se găsesc în Marcu). Dar durata acestor evenimente variază de la o evanghelie la alta, aşa cum se întâmplă şi în *Evanghelia după Iuda.*

[xxxi] **Sanhedrinul:** Acesta era cel mai înalt tribunal îngăduit de romani, care-i putea acuza şi pedepsi pe evrei după legile evreieşti. Este dificil de determinat exact cine a instituit acest organism sau chiar dacă exista un singur Sanhedrin. Conform Evangheliilor, există un Sanhedrin în Ierusalim, alcătuit din preoţi şi farisei, împreună cu cărturarii lor.

[xxxii] **Cei ce schimbă bani în templu:** Schimbătorii de bani (zarafii) din curtea exterioară a Templului îndeplineau o funcţie esenţială pentru curăţenia rituală a Templului. Legea iudaică interzicea să intri în incinta clădirii sacre având asupra ta monede cu efigia unui om sau animal. Astfel, toţi cei care intrau în Templu dădeau monedele lor zarafilor. Schimbau banii evreieşti cu monede tiriene, pe care nu apărea nicio imagine. Părăsind Templul, credincioşii îşi recuperau banii pe care-i avuseseră iniţial. Acest detaliu trebuie reţinut la lectura *Evangheliei după Iuda* 19:16-19. Fariseii îl chestionează pe Isus în Templu şi el cere să vadă o monedă. Ei îi arată una cu chipul lui Cezar. Niciun evreu n-ar fi trebuit să aibă la el o monedă cu efigie în Templu.

[xxxiii] **Ritualul pascal:** Este dificil să stabilim exact cum se sărbătorea Paştele pe vremea lui Isus. Totuşi, ca o trăsătură constantă în celebrarea multor tradiţii străvechi, recunoaştem utilizarea alimentelor unei mese (ierburi amare, pâine şi vin) pentru a reaminti evenimentele salvatoare relatate în Biblie, cu privire la ieşirea fiilor lui Israel din Egipt (vezi *Exodul* 12:1-19:26). Isus a repetat această practică la Cina cea de Taină, iar felul în care a folosit pâinea şi vinul – ca şi cuvintele lui despre semnificaţia

simbolică a acestor alimente – rămân o evocare constantă a Cinei Domnului în majoritatea cultelor creştine.

{xxxiv} **Nevinovăţia lui Isus:** Evangheliile creştine (Matei, Marcu, Luca şi Ioan) subliniază toate că nu a existat *nicio* acuzaţie întemeiată în cazul lui Isus. Judecata iudaică are loc pe baza unor probe contradictorii, iar procesul roman care urmează conţine remarci frecvente ale lui Pilat din Pont, ce subliniază că nu-i găseşte nicio vină lui Isus.

{xxxv} **Iniţiere la Qumran:** Indicarea unei limite de timp în care îi este permis lui Benjamin să rămână la Qumran, dacă nu vrea să trăiască definitiv acolo, reflectă mărturiile din secolul I ale lui Josephus şi Filo, precum şi textele din manuscrisele de la Marea Moartă. Oricine dorea să se alăture comunităţii era acceptat un an, de probă. La sfârşitul anului, participa la ritualul îmbăierii, care era un element cheie al practicii eseniene. După aceasta, novicele mai trebuia să aştepte încă doi ani, apoi participa la o ceremonie în care depunea un jurământ. Benjamin nu dorea să ia parte la acest ritual, învoindu-se, prin urmare, să se întoarcă la Kerioth.

{xxxvi} **Izbucnirea războiului:** Mai mulţi factori au condus la izbucnirea primului război dintre iudei şi romani (cunoscut, de asemenea, drept Marea Revoltă Iudaică) din 66 î.C. Răstignirea tuturor celor care se opuneau Romei şi fuga şi sinuciderea în cele din urmă a esenienilor sunt relatate de istoricul evreu Josephus (cea 37-101 î.C.). Acesta era un evreu care, iniţial, a participat la revoltă, luptând împotriva romanilor în Galileea, dar a schimbat tabăra după ce a fost capturat. Este cel mai bun martor pe care-l avem la Războiul Iudaic, deşi, în general, îi apără pe romani şi-i acuză pe zeloţii evrei pentru rezultatul bătăliei. Războiul a început în timpul lui Vespasian (66 î.C.), dar Ierusalimul a fost distrus când Titus era comandant suprem al armatei romane (70 î.C.). Amândoi comandanţii de oştiri au devenit mai târziu împăraţi ai Romei.

{xxxvii} **Edictul lui Titus:** Deşi erau înconjuraţi din toate părţile, conducătorii Ierusalimului au refuzat să accepte că înfrângerea şi distrugerea erau inevitabile. Josephus prezintă în termeni blânzi edictul lui Titus, dar transpare totuşi duritatea acestuia. „Titus era furios că oamenii prinşi în asediul propriului lor oraş îi puneau lui condiţii, de parcă ar fi fost învingători. A poruncit să se pună în aplicare un edict. Nimeni nu mai urma să părăsească oraşul şi nici

să caute să încheie pace în diferite condiţii. Oricine încerca să facă aceasta nu avea să fie cruţat." (Josephus, *Războiul Iudaic,* VI, 352)

[xxxviii] **Apa preschimbată în vin:** Chiar şi cei mai critici dintre savanţi acceptă că Isus a săvârşit multe minuni în văzul contemporanilor lui. De exemplu, a alungat spiritele rele şi i-a vindecat pe bolnavi. Evenimente precum mersul pe apă şi preschimbarea apei în vin sunt considerate, în general, „minuni ale naturii". Pe când primii creştini au început să accepte şi să înţeleagă că Isus cel înviat era Cristos şi Fiul lui Dumnezeu, au iniţiat şi scrieri despre Isus care demonstrau că nu numai YHWH, Dumnezeul lui Israel, era Domnul mărilor şi stăpânul naturii, ci şi Isus avea aceleaşi puteri. În Vechiul Testament există versete care sprijină puternic ideea lui YHWH ca stăpân al elementelor (Psalmi 29; 65:7-8; 89:9; 104:3-4; 107:24-32). Sosirea erei mesianice este, de asemenea, marcată de un ospăţ bogat în vin şi mâncare aleasă (vezi Osea 2:19-20; Isaia 25:6-8; Ieremia 2:2). Totuşi, dacă ar fi fost adevărat, înseamnă că Isus a schimbat aproximativ 480 de litri de apă în vin!

[xxxix] **Cei doisprezece:** Este un fapt acceptat în mod frecvent că Isus a ales un cerc apropiat de doisprezece *oameni* dintre numeroşii lui discipoli şi susţinători. Aceştia sunt cunoscuţi sub numele de „cei Doisprezece" în Evangheliile lui Matei, Marcu şi Ioan. Luca îi numeşte „Cei Doisprezece Apostoli". Alegerea celor Doisprezece de către Isus indică raţiunea lui de a crea un nou popor al lui Dumnezeu, pe baza poporului lui Dumnezeu ridicat din cele douăsprezece seminţii ale Israelului. Numărul „doisprezece" este semnificativ din punct de vedere teologic. Cei doisprezece sunt piatra unghiulară a stabilirii poporului lui Dumnezeu. Din acest motiv, după ce Iuda este îndepărtat dintre cei Doisprezece, un alt martor al vieţii lui Isus, de la început până la înviere, este ales de ceilalţi, pentru a menţine „Doisprezecele" (Fapte 1:21-26).

[xl] **Sinucidere:** Nu există în Biblia ebraică o poruncă explicită ce interzice sinuciderea, dar dreptul lui Dumnezeu asupra vieţii omului şi interdicţia ca neamul lui Israel să verse sânge omenesc implică şi condamnarea sinuciderii. În final, rabinii o vor interzice explicit. Vezi, de exemplu, învăţătura rabinică din *Genesis Rabbah* 34:216. Poate să constituie o surpriză pentru cititorii *Evangheliei după Iuda* faptul că acesta nu s-a spânzurat. Creştinii acceptă pe scară largă faptul. Totuşi, în Noul Testament există doar o singură referinţă la sinuciderea lui Iuda, în Matei 27:3-10. După Luca (Fapte 1:18), s-a

umflat şi a crăpat şi i s-au revărsat măruntaiele. În Evangheliile lui Marcu, Luca sau Ioan nu, se spune nimic despre moartea lui Iuda. Astfel, doar Matei îl zugrăveşte pe Iuda ca pe un evreu al cărui păcat de neiertat al trădării îl conduce la păcatul sinuciderii. Dacă vom conştientiza influenţa Vechiului Testament asupra lui Matei 27:9-10 (vezi Zaharia 11:12-13; Ieremia 32:6-15; 18:2-3), înţelegem că este foarte probabil ca Matei să fi înfăţişat moartea lui Iuda într-o încercare de a-i înnegri şi mai tare numele, în lumina prezicerilor Vechiului Testament, relatând un eveniment care nu s-a întâmplat, de fapt.

{xli} **Treizeci de arginţi:** Viziunea populară despre trădarea lui Isus de către Iuda are în centru plata de treizeci de arginţi pe care acesta a primit-o de la arhierei. Niciun specialist serios în Noul Testament nu acceptă că acesta a fost un fapt real. În Evanghelia după Marcu, după ce Iuda se oferă să-l trădeze pe Isus, se relatează că: „Şi când au auzit, aceştia s-au bucurat şi i-au făgăduit bani” (Marcu 14:11). Nici Evanghelia lui Luca, nici aceea a lui Ioan nu menţionează că i s-au dat bani lui Iuda. De asemenea, se cuvine observat că nici Evanghelia lui Luca nu confirmă că Iuda ar fi primit banii promişi. Autorul Evangheliei lui Matei a urmat textul Evangheliei anterioare a lui Marcu, dar l-a mai înflorit. Matei nu putea accepta că Mesia ar fi fost vândut atât de josnic, în urma unui târg improbabil între preoţi şi unul dintre ucenicii lui. Prin urmare, el se întoarce la profeţiile din Zaharia şi Ieremia şi dezvoltă tema în două pasaje majore: Matei 26:15 („Şi i-au plătit lui treizeci de arginţi”) şi Matei 27:3-10 (returnarea celor 30 de monede de argint, sinuciderea lui Iuda şi cumpărarea Ţarinii Olarului cu acei bani). Nimic din acestea nu apare în celelalte Evanghelii, dar astfel de detalii au constituit elemente convenabile pentru predicile Bisericii creştine şi înţelegerea populară a lui Iuda. Matei doreşte să arate că Isus nu a fost păcălit în alegerea lui. Oricât de tragică, trădarea a fost împlinirea unei profeţii. Detaliul cu cei treizeci de arginţi vine din Zaharia 11:12 („Şi mi-au cântărit simbria mea treizeci de arginţi” [vezi Matei 26:15]), Zaharia 11:13 („Şi am luat cei treizeci de arginţi şi i-am aruncat în vistieria Templului Domnului” [vezi Matei 27:5]) şi din câteva versete din Ieremia 18:2 („ţarina olarului” [vezi Matei 27:7]) şi Ieremia 32:7-9 (cumpărarea pământului pe monede din argint [vezi Matei 27:7-9]).

{xlii} **Masada:** Un castel – fortăreaţă aproape inexpugnabil a fost construit de Irod cel Mare (cca 73-4 î.C.) pe vârful muntelui de pe

malul Mării Moarte. Chiar şi astăzi, se poate ajunge acolo doar pe jos, urcând de pe malul mării pe ceea ce se numeşte „poteca şarpelui”. În timpul lui Titus, în anul 74 î.C., romanii au reuşit, în fine, să cucerească Masada.

[{xliii}] **Răstigniri ordonate de Titus:** Romanii priveau răstignirea ca pe o pedeapsă supremă *(summum supplicium).* Josephus relatează că Titus a ordonat în mod frecvent pedeapsa capitală prin răstignire în timpul Războiului Iudaic, şi mai ales după asediul Ierusalimului. Vezi, de exemplu, Josephus, *Războiul iudaic,* v. 449-451, unde istoricul vorbeşte despre răstignirea mai multor evrei zilnic, astfel că „nu mai era loc pentru cruci şi nu mai erau cruci pentru trupuri”.

Francis J. Moloney
Jeffrey Archer

Table of Contents

Table of Contents